

Utjecaj masovnih medija na percepciju sustava sigurnosti

Jukić, Stipe

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:227:139093>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

DIPLOMSKI RAD

UTJECAJ MASOVNIH MEDIJA NA PERCEPCIJU
SUSTAVA SIGURNOSTI

STIPE JUKIĆ

Split, travanj, 2023.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA**

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ MASOVNIH MEDIJA NA PERCEPCIJU
SUSTAVA SIGURNOSTI**

MENTORICA:

Doc. dr. sc. ANA JELIČIĆ

KOMENTORICA:

Dr. sc. NEVENA ALJINOVIĆ

STUDENT:

STIPE JUKIĆ

MATIČNI BROJ STUDENTA: 544/2020

SPLIT, travanj 2023.

Rad je izrađen na Sveučilišnom odjel za forenzične znanosti u Splitu,
pod nadzorom: mentorice Doc. dr. sc. Ane Jeličić
komentorice Dr. sc. Nevene Aljinović

u vremenskom razdoblju od 25. 5. 2022. godine do 4. 5. 2023 godine.

Datum predaje diplomskog rada: 04. travanj 2023.

Datum prihvaćanja diplomskog rada: 05. travanj 2023.

Datum usmenog polaganja: 12. travanj 2023.

Ispitno Povjerenstvo:

1. Izv. prof. dr. sc. Toni Perković

2. Izv. prof. dr. sc. Marijana Bartulović

3. Doc. dr. sc. Ana Jeličić

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Struktura rada	1
2. CILJ RADA	3
3. IZVORI PODATAKA I METODE	4
4. MEDIJI	5
4.1. Definiranje masovnih medija	5
4.2. Vrste masovnih medija.....	8
4.2.1. Tisak	9
4.2.2. Knjige	10
4.2.3. Radio.....	12
4.2.4. Televizija	13
4.2.5. Film.....	15
4.3. Posebnosti Interneta	16
4.4. Utjecaj medija na pojedinca i društvo	17
5. SUSTAV SIGURNOSTI	20
5.1. Pojam sigurnosti.....	20
5.2. Karakteristike sustava sigurnosti.....	22
5.3. Izvori i oblici ugrožavanja sustava sigurnosti	23
6. UTJECAJ MEDIJSKIH SADRŽAJA NA PERCEPCIJU SIGURNOSTI.....	26
6.1. Utjecaj medija na sustav sigurnosti.....	26
6.2. Utjecaj Interneta na sigurnost zajednice.....	29
7. REZULTATI I RASPRAVA.....	33
8. ZAKLJUČAK	38
9. LITERATURA:	39
10. SAŽETAK	42
11. SUMMARY.....	43
12. ŽIVOTOPIS.....	44
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	45

1. UVOD

Mediji sa svojim velikim utjecajem na društvo, a koji se mogu promatrati iz različitih perspektiva, mogu biti pozitivni i negativni. Današnji život se ne može zamisliti bez masovnih medija i interneta. Odnos medija i društva, sa svojom heterogenošću i kompleksnošću, imaju utjecaj na pojedince, na vlast, na političke procese, mada ovo zadnje vrijedi samo za demokratska društva. Nadalje, medijska industrija i kultura vrše utjecaj na percepciju sigurnosti u društvu i to prezentacijom medijskog sadržaja. Mediji oblikuju stavove, osjećaje, mišljenja, izbore pojedinaca ovisno od toga kako prenese određene događaje. Vrste i utjecaj medija na pojedince, predmet su prvog dijela ovog rada, dok se drugi dio rada odnosi se na koncept sigurnosti.

Vrste ugroze sigurnosti društva su vojne i nevojne, gdje se vojne odnose na ratna zbivanja, a nevojni za neratna razdoblja. Kao najčešća vrsta nevojne ugroze spominje se kriminalitet. U tom segmentu, očit je utjecaj masovnih medija na sigurnost i osjećaj sigurnosti, ali i na percepciju kriminaliteta, barem kada se odnosi na ugrozu nekog društva. Osim negativnog utjecaja i širenja osjećaja ugroze zbog senzacionalističkih prezentacija kriminaliteta, terorizma, ili ratnih zbivanja baš kao i prirodnih prijetnji, mediji mogu ostvariti i pozitivne utjecaje, primjerice kada je riječ o suzbijanju i prevenciji kriminala. Mediji nemaju jedini ulogu kriminogenog faktora, ali je njihova uloga prepoznata, a ponekad i glavna, zbog čega se veći naglaska u radu stavlja na negativni aspekt utjecaja medijskog sadržaja na publiku.

Na koncu, u radu su navedeni odabrani primjeri kako bi teorijska podloga rada dobila uporište u konkretnim primjerima.

1.1. Struktura rada

Rad se sastoji od osam poglavlja. Nakon uvodnog izlaganja te iznošenja ciljeva i izvora podataka i metoda, četvrto poglavlje, naslova „Mediji“, definira pojam masovnih medija, opisuje njihove vrste, posebnosti Interneta i utjecaj medija na pojedinca i društvo. Peto poglavlje „Sustav sigurnosti“ odnosi se na sustave sigurnosti te se u njemu definira pojam sigurnosti, opisuju njegove karakteristike, kao i izvori i oblici ugrožavanja. Šesto poglavlje

„Utjecaj medijskih sadržaja na percepciju sigurnosti“ tiče se utjecaja medijskih sadržaja na percepciju sigurnosti te se opisuje utjecaj medija na sustav sigurnosti,

a posebice utjecaj Interneta na sigurnost zajednice. Sedmo poglavlje „Rezultati i rasprava“ donosi rezultate istraživanja te povezuje teorijski dio sustava sigurnosti s društvenim osjećajem sigurnosti kroz primjere medijskih sadržaja iz svakodnevnice koji imaju znatan utjecaj na percepciju sigurnosti. Konačno, u zaključku se sumiraju ranije obrađena poglavlja.

2. CILJ RADA

Cilj rada je opisati i istražiti utjecaj masovnih medija na percepciju sustava sigurnosti, te na praktičnim primjerima prikazati kako se uobičajeni problematični ili kriminalni, opasni, događaji prikazuju u medijima odnosno na koji način se stvara medijska slika o nekom događaju. Na taj način mediji oblikuju javno mnijenje o tom događaju ali i glavnim akterima zbivanja prikazanim u medijima. Opisane su pozitivne i negativne posljedice koje mediji mogu prouzrokovati svojim utjecajem na percepciju sustava sigurnosti kod građana.

3. IZVORI PODATAKA I METODE

Pri izradi ovog rada autor je koristio literaturu domaćih i inozemnih autora, odnosno primijenio je teorijsko istraživanje.

Prilikom izrade rada korištene su metoda analize sadržaja, te metoda kompilacije. Metoda analize sadržaja otkriva smisao, značenje i značaj podataka promišljanjem sadržaja i promišljanja različitih autora na izabranu temu.

Metoda kompilacije, podrazumijeva uspoređivanje opažanja, stavova i spoznaja do kojih su došli drugi znanstvenici.

4. MEDIJI

4.1. Definiranje masovnih medija

Terminom mediji označavaju se nositelji informacija koji komuniciraju sa širom javnošću. Ovaj termin se počeo koristiti dvadesetih godina prošlog stoljeća pojavom radija koji je u tom desetljeću stekao veliku popularnost. U svim poljima znanosti, svrhom istraživanja određen je i sam predmet istraživanja.¹ Znači, ako se pita sociologa, kritičara kulture, likovnog umjetnika ili nekog drugog teoretičara da definira pojam medija, odgovori će se razlikovati prema područjima njihovog rada. Likovni umjetnik će navesti da je za njega medij tempera, uljana boja, glina, bronca, tkanina i ostali materijal kojim se koristi kod stvaranja umjetničkih djela, te će se njegov medij znatno razlikovati u odnosu na pojam medija kod psihologa, kemijskog inženjera i slično.

Riječ medij dolazi od latinske riječi *medius* što znači srednji.² B. Klaić u svom rječniku pojam medija definira na dva načina:

- 1.) kao sredinu (npr. u kojoj se netko kreće), kao sklop uvjeta koji se potrebni da se nešto dogodi;
- 2.) medij kao sredstvo za prenošenje informacija.

V. Anić također u svom rječniku definira pojam „medija“ kao sredinu gdje se nešto nalazi, način i sredina kojima se ukazuje ne neku pojavu, ali i sredstvo pomoću kojeg će se nešto iskazati, sredstvo komuniciranja.³ M.L. Ryan je u medije uvrstio televiziju, radio, internet, telefon, gramofon, kao različite tipove tehnologije. Također je u njih ubrojio kulturalne kanale, kao što su knjige i novine. Pod semiotičke medije stavlja jezik, zvuk, sliku, broncu, papir, ljudsko tijelo ili elektromagnetske kodirane signale pohranjene u kompjuterskoj memoriji.⁴

Podjela medija može se izvršiti prema načinu na koji se distribuiraju u javnost, te se dijele na:

- tiskane medije (novine, knjige,...),
- radio,
- televiziju,
- elektronske medije i internet.

¹ Usp. Ryan, M.L. *Mediji i pripovijest*, Hrvatski filmski ljetopis, Zagreb, 2008., br. 56, str. 8.

² Klaić, B. *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1981., str. 9.

³ Usp. Anić, V. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1994., str. 16.

⁴ Usp. Ryan, M.L. *Isto*

Pod sredstvima društvenog priopćavanja, misli se na sustave javnog informiranja, kojima je zadaća širenje vijesti i audio-vizualnih sadržaja, da bi se informirali, obrazovali i zabavili najširi slojevi stanovništva. Ukoliko bi se pojam medija promatrao u odnosu na samo terminološko značenje njegove izvorne riječi, mediji bi označavali, odnosno upotrebljavali bi se za ukazivanje na različita sredstva za prenošenje informacija, koji služe kao spona, veza informacije i javnog mnijenja, osobe koja posjeduje informaciju i osobe kojoj je namijenjena informacija. Prema prethodno navedenom gledištu, koje se temelji na prvobitnoj ulozi medija, kao i na terminološkom značenju samog pojma od kojeg je preuzet i suvremeni pojam medija, može se reći da mediji predstavljaju informativnu vezu, odnosno sredstvo prikupljanja, prijema, obrade i plasiranja informacija od jednog izvora ka drugom izvoru. Iz navedenog shvaćanja, primjećuje se da je jedna od karakteristika suvremenih medija da oni pored navedenih radnji, obrađuju informacije, što predstavlja jednu od glavnih veza između medija i masmedija. U vezi pojmova medija i masmedija mogli bi zaključiti da se pojam medija koristi, prije svega, kako bi se označila različita sredstva za prenošenje informacija.

“Pod masovnim medijima ili sredstvima masovnog komuniciranja podrazumijevaju se takvi mediji, odnosno informativna sredstva koja su namijenjena veoma širokom krugu korisnika. Ona obuhvaćaju dnevne novine, časopise, knjige, film, radio, televiziju, ali i video-igre, ploče, video-kasete, računala i računarske mreže koji su praktično multimedijalni.”⁵ Dakle, masovni mediji su sredstva masovne komunikacije dostupni širokom krugu korisnika koja utječu i na pojedinca i na događanja u društvu. To su društvene institucije s određenim stegama, pravilima, pravima i politikama. U njima su zaposleni kvalificirani ljudi s obvezom pridržavanja određenih pravila i kodeksa prilikom prikupljanja informacija potrebnih za video i audio izvještavanje.

B. Hebrang piše: „Mediji sudjeluju u političkom, ekonomskom, socijalnom i kulturnom kretanju društvene moći. Masovni mediji trebali bi biti jedan od elemenata društva znanja, ali su izgubili tu ulogu jer je vrijednost dezinformacija suprotna vrijednosti informacije“.⁶ Ovisno od uređivačke politike, mediji imaju svoj sadržaj, kreativnog umjetnika ili umjetnike, tehničara i poslovni model. Osim toga, važno je napraviti distinkciju između masovnih i društvenih medija

⁵ Kešetović, Ž. „Masovni mediji-Svet kao globalno selo“, *Sociologija- izbor tekstova za radnike OUR-a*, Praktikum, Viša škola unutrašnjih poslova Beograd, 1999. , str. 62.

⁶ Hebrang, B. „Plaćeni izvori obavijesti i paradoks tzv. društva znanja“, u: *Komunikacija i mediji u krizi*, D. Labaš (ur.), Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2011., str. 25.

Glavna razlika između masovnih medija i društvenih medija je u tome što je u masovnim medijima opća javnost publika, dok u društvenim medijima javnost može biti i publika i kreator sadržaja. Masovni mediji odnose se na medijske tehnologije koje dopiru do masovne publike, dok se društveni mediji odnose na računalne tehnologije koje korisnicima daju mogućnost da dijele sadržaj ili sudjeluju u društvenom umrežavanju. Ne analizirajući detaljno medijske sadržaje s različitih aspekata, neophodno je osvrnuti se na važnost medijskog sadržaja.

Medijski sadržaji koji se distribuiraju putem sredstava masovne komunikacije predstavljaju veoma važan segment masmedija, kao i jedan od glavnih elemenata po kojima se masmediji razlikuju od medija. Kada su u pitanju medijski sadržaji, može se konstatirati da je aktualan proces dijametralno suprotan procesu koji je bio aktualan u vrijeme pojave prvih elektroničkih medija. Svi mediji su nastali i bili bazirani na prezentaciji činjenica, odnosno informacija o stvarnom događaju, nastojeći biti uvijek najobavješteniji i na pravom mjestu. Zabavni sadržaji su prikazivali stvarne događaje kao lake teme u odnosu na svakodnevne teške teme.

Oduvijek je osnovna uloga medija prikupljanje, obrada i distribucija informacija u javnost, mada su se vremenom mijenjale dodirne točke s publikom, kao i brzina protoka informacija, dostupnost globalnim širenjem i dostupnost Interneta velikom broju pojedinaca. Masovni mediji iznimno utječu sa svojom važnom ulogom u oblikovanju percepcije i uvjerenja, a naročito kod događaja gdje postoji relativno malo informacija. Ovi mediji plasiraju informacije u raznim područjima, od vijesti, obrazovanja, vremena, zabave, robe i usluga, svečanosti, turizma, provođenju aktivnosti u slobodnom vremenu ili modi. Cilj im je ipak povezivanje i ujedinjenje ljudi, pomažući im kod međusobne interakcije i razvoja prijateljstva. Masovni mediji mogu usaditi kod pojedinaca i u zajednici osjećaj spremnosti za pomoć kod nesreća, nepogoda, sukoba ili prosvjeda. Nisu rijetke situacije da se preko društvenih mreža dogovaraju i zatim uspješno provode protesti, dobrotvorne akcije, prikupljanje novca za liječenje i slično.⁷

Mediji imaju jaki utjecaj na društvo, sa svrhom povezivanja ljudi. Razvojem tehnologije vijesti se vrlo brzo prenose u cijelom svijetu, čime je omogućen mnogo lakši pristup željenim informacijama u odnosu na ranije doba. Promovira se pravo na informacije za sve ljude, kao i sloboda govora. No mediji mogu imati i negativan utjecaj na društvo, posebno na

⁷ Kešetović, Ž. „Masovni mediji-Svet kao globalno selo“, str. 64.

najranjiviju skupinu, djecu. Izlaganjem ove skupine sadržajima koji nisu primjereni za njih mnogo se riskira. Ne tako davno definirana je ovisnost o medijima, prvenstveno o televiziji, a u zadnjih nekoliko godina o internetu i društvenim mrežama.⁸

4.2. Vrste masovnih medija

Masovni mediji se definiraju, kako smo ranije vidjeli, kao komunikacijsko sredstvo, koji prenose podatke, vijesti ili informacije heterogenoj publici. „Masovni mediji se mogu kvalificirati na različite načine, ali je najjednostavnija ona koja se temelji na sredstvima masovne komunikacije. Prema sredstvima masovne komunikacije, odnosno prema načinu prijenosa medijskih sadržaja imamo elektroničke i tiskane medije, zatim internet kao posebnu vrstu medija. Daljnja se podjela vrši u odnosu na vrstu medija ili sektor, u odnosu na geografsku razinu i doseg (lokalna, nacionalna, međunarodna), po obliku vlasništva ili upravljačkoj kontroli (privatna, javna, državna, community, tj. asocijativni ili medij trećeg sektora) i u odnosu na bliskost javnog i političkog mišljenja (mainstream mediji) i alternativni mediji.”⁹

Tiskani masovni mediji su: novine, knjige, tiskani oglasi, reklamni prostori, plakati i svi drugi pisani sadržaji, ukoliko nisu postavljeni na internetu, odnosno ako ne postoji mogućnost da se mijenjaju dok ih krajnji korisnik promatra.

U elektroničke medije spadaju televizija, radio, film, video-igrice, digitalna fotografija, reklamni oglasi i svi drugi slični mediji, a zajednička karakteristika ovih medija je da se trenutno mogu mijenjati, odnosno da se mogu mijenjati dok ih krajnji korisnik promatra.

Globalnim povezivanjem preko Interneta, društveni i novi mediji su dobili mogućnost iznimno brzog prijenosa informacije, uz mogućnost da veliki broj zadataka obave vrlo brzo. Preko e-mailova, *web* stranica, društvenih mreža i općenito sadržaja objavljenih na internetu omogućen je brz pristup i prijenos informacija velikom broju korisnika, mada i sa neželjenim posljedicama: zatrpavanjem uredništava informacijama, veliki broj e-mailova, poziva i slično što postiže neželjeni učinak. Medijski sadržaj koji se koristi i distribuira internetom treba kvalitetno i pregledno organizirati.

⁸ Usp. Grčević, M. „Instrumental imenica i-vrste na -st u suvremenome hrvatskome književnom jeziku,“ *Jezik*, 54 (1/2007), str. 15.

⁹ Peruško, Z. „Uvod u medije“, u: *Uvod u medije*, Z. Peruško (ur.), Hrvatsko sociološko društvo, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2011., str. 16.

Zbog mogućnosti da tiskane medije prevede u elektroničku vrstu medija i da ih pritom još više aktivira, ali i zbog mnogih drugih razloga, internet se smatra posebnom vrstom medija. Internet je donio velike promjene u svijetu medija svojim razvojem u zadnja dva desetljeća. Sve što se događa u svijetu brzo i efikasno se prenosi preko portala i društvenih mreža, koje su počele stvarati paralelni svijet i upravljati ljudskim životima.

4.2.1. Tisak

Najstarije sredstvo masovne komunikacije je tisak i predstavlja jedno od osnovnih sredstava javnog informiranja, širenja znanstvenih, umjetničkih, političkih, vjerskih, propagandnih i drugih ideja. Tisak pokriva sve sfere društvenog života i događanja u društvu.

Pod tiskom se u svakodnevnom životu misli na novine, mada ova dva pojma ne treba koristiti kao sinonime, jer je tisak puno širi pojam od novina, odnosno novine su dio tiska. Novine su vrste medija koje daju širok spektar različitih informacija u tiskanom obliku, a koji se kao medij lako umnožava i distribuira. Lako su dostupne, mogu se koristiti na svakom mjestu. Pokrivaju događaje iz svih sfera života, s društvenom, sportskom, kulturnom, političkom tematikom. Posao pisanja za novine obavljaju novinari, školovani za tu profesiju.

Dnevne novine, što se vidi iz naziva, tiskaju se svaki dan, sa ciljem informiranja čitatelja o događajima koji su se dogodili dan prije. Ako se izdaju jednom tjedno, nazivaju se tjednici, jednom mjesečno, mjesečnici, a slijedom toga i godišnjaci, koji se tiskaju jednom godišnje. Učestalost njihovog tiskanja ovisit će o predviđenom sadržaju, te će tako tjednik izvještavati primjerice, o politici, vjeri i kulturi, pokrivajući tjedna zbivanja iz ovih sfera.

Mjesečnik je novina, najčešće specijalizirana za određeno područje, kao što je kriminalistika, vojska, informatika ili računarstvo.

U povijesti, tisak se u Hrvatskoj razvijao kao i u drugim dijelovima Habsburške Monarhije. „U Habsburškoj Monarhiji novine su se pojavile nakon sto godina izlaska prvih novina u zemljama Zapadne Europe, jer tada Beču, kao središtu Monarhije, nije odgovaralo da se unutar nje počne buditi svijest o nacionalnoj pripadnosti manjih zemalja unutar nje. Kao prvi tjednik tiskan je *Ephemerides Austriacae Vindobonenseje* 1703. godine. Nakon 1815. godine, u Monarhiji se pod nadzorom Klemensa Wenzela Lothar Metternicha, počinje s promicanjem

građanskih sloboda i slobode tiska. Pod idejama Francuske revolucije Metternich postaje autor mirovne sigurnosti za sprječavanje nacionalizma i liberalizma.”¹⁰

B. Novak nadalje navodi kako su se u Hrvatskoj pokušavali tiskati novine, sa političko-kulturnim sadržajima, što Beču nimalo nije odgovaralo. Problem je bio i u nepismenosti hrvatskog puka. Hrvatski narodni preporod, koji se dogodio u siječnju 1835., potakao je izdavanja prvih novina na hrvatskom jeziku. Razvoju novina na području Hrvatske pomogla je „Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisana“ Ljudevita Gaja, kao i izlazak „Novina horvatskih“ i priloga „Danice“, koji su otisnuti u 720 primjeraka. Ove tiskovine naglašavale su važna nacionalna pitanja, odnos prema prošlosti, problem pravopisa i jezika te odnos prema mađarizaciji. To ih je učinilo simbolom otpora mađarizaciji Hrvatske i glavnim sredstvom širenja ideja.¹¹

Uoči Prvog svjetskog rata, prestaje i izlaženje stranačkog tiska u hrvatskim zemljama pod vlašću Monarhije. Izdaju se i dalje, pod paskom ratne cenzure, „Obzor“, „Novosti“ i „Jutarnji list“, dok se zabranjuje izlazak informativnih novina, zbog svog antiaustrijskog, antitalijanskog ili antimadžarskog sadržaja.¹²

Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (1941.-1945.), ponovno se aktivira stranački tisak u skladu sa jačanjem tadašnjih vlasti na čelu s dr. Antom Pavelićom, kao i politikom Nezavisne Države Hrvatske. Njezinim proglašenjem 10. travnja 1941. godine, daje se zadaća Ivi Bogdanu da preuzme cjelokupni tisak.¹³ Nakon Drugog svjetskog rata tisak u Hrvatskoj je bio jugoslavenski, izlazili su mnogi časopisi različitog sadržaja i načina izražavanja. Novine su bile državnog, lokalnog i gradskog sadržaja. Tek završetkom Domovinskog rata, u Hrvatskoj se tiskaju sve vrste novina, a zbog njihove slabe tiraže, danas većina redakcija ima svoju mrežnu stranicu i internet izdanje. Prodaja tiskanih izdanja se smanjila i ugasila određen broj tiskovina što vidimo kao posljedicu internet revolucije.

4.2.2. Knjige

Knjige su jedan od prvih medija, a svoj atribut masmedija, koji danas nesumnjivo imaju, dobile su uslijed smanjenja cijene knjiga na tržištu, nakon čega su postale relativno lako dostupne svima. Knjige su sredstvo prenošenja informacija, način bilježenja važnih zbivanja,

¹⁰ Novak, B. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 495.

¹¹ Usp. *Isto*, str. 29

¹² Usp. *Isto*, str. 54

¹³ Usp. *Isto*, str. 264

čuvale su se i posredovale za buduće naraštaje, kao učinkovito sredstvo za društveno i političko djelovanje, ali i sredstvo za nastajanje, čuvanje, prezentiranje i prenošenje vrhunskih umjetničkih djela. Knjiga je i način zabave širokih masa, ima ključnu ulogu u obrazovanju, te je jedan od neizbježnih i najvažnijih medija u životu ljudi.¹⁴

Uloga knjige kao medija danas je uvelike umanjena, ali nije iščezla kao što mnogi smatraju. Pored toga vrijednost knjige je u njenom sadržaju i vjerodostojnosti. Knjige su zadržale određenu ekskluzivnost i značaj bez obzira na njihov karakter. Najstarija hrvatska književna djela pisana su na hrvatskome i latinskome jeziku, uz korištenje tri pisma: latinice, glagoljice i hrvatske ćirilice. Najstariji primjer hrvatske književnosti potječe iz srednjeg vijeka. Riječ je o Baščanskoj ploči koja je ispisana glagoljicom. To je najstariji pisani dokument na hrvatskome jeziku. Prema podacima, njen nastanak se veže za 1100 godinu, a otkrivena je u 19. stoljeću u Baškoj na otoku Krku. Na njoj je zapisana zahvala opata Držihe kralju Dmitru Zvonimiru za zemlju darovanu za gradnju crkve.¹⁵

Najprodavanije knjige svijeta su:

- Biblija- najprodavanija knjiga svih vremena, sveta knjiga kršćana i Židova. Kako je drže glavnim izvorom svoje vjere, skoro svako kućanstvo ima barem jednu ovu knjigu.
- „Mala crvena knjižica“ Mao Tse-tunga - popularna je kod stanovnika komunističkih država, a posebno u Kini, s opisom ideologije komunističke partije.
- „Harry Potter“ – djelo J. K. Rowling, sa serijom od sedam knjiga, vrlo brzo je stekla čitatelje u cijelom svijetu. Opisuje dječaka čarobnjaka, njegove prijatelje u njihovoj borbi protiv Voldemarta. O popularnosti ove serije knjiga najbolje svjedoči činjenica da je po njoj snimljeno osam filmova.
- „Gospodar prstenova“ - djelo J. R. R. Tolkiena, spada u znanstveno-fantastične priče o Sredozemlju, borbidobra i zla i čarobnom Sauronovom prstenu.
- „Alkemičar“ - autora Paula Coelhoa, portugalskog autora, prevedena je na 56 jezika.¹⁶

Budućnost knjige mnogi vide u online izdanjima, što se smatra izumiranjem ovog medija u tradicionalnom smislu.

¹⁴ Peruško, Z., „Uvod u medije“, str.36 - 37.

¹⁵ Usp. Baščanska ploča: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6206>, pristup 01.02.2023.

¹⁶ Usp. Izdvojili smo prvih pet s popisa 15 najprodavanijih knjiga svih vremena preuzeto s: <https://n1.info.ba/lifestyle/ovo-je-lista-15-najprodavanijih-knjiga-svih-vremena/> pristup 02.02. 2023.

4.2.3. Radio

Radio omogućuje komunikaciju putem radiovalova, a koristi se za komunikaciju osoba-osoba kao i za masovnu komunikaciju. Iako većina ljudi pojam *radio* povezuje s radijskim postajama koje emitiraju svoj program za širu javnost, tehnologija radijskih valova koristi se u svemu, od televizije do mobitela, što radio čini primarnim komunikacijskim kanalom između osoba.

Guglielmo Marconi smatra se izumiteljem radija. Kao mladić koji je živio u Italiji, Marconi je čitao biografiju Hienricha Hertza, koji je eksperimentirao s ranim oblicima bežičnog prijenosa. Marconi je potom isprobao Hertzove eksperimente u vlastitom domu, uspješno šaljući prijenose s jedne strane svog tavana na drugu. Vidio je potencijal svog uređaja i obratio se talijanskoj vladi za potporu. Kad vlada nije pokazala interes za njegove ideje, Marconi se preselio u Englesku i patentirao svoj uređaj. Međutim, umjesto da izumi radio od nule, Marconi je u biti kombinirao ideje i eksperimente drugih ljudi kako bi ih pretvorio u koristan komunikacijski alat. Naime, elektronička komunikacija na daljinu postoji od sredine 19. stoljeća. Telegraf je prenosio poruke nizom dugih i kratkih klikova. Kabeli preko Atlantskog oceana ovom su tehnologijom povezivali čak i daleke Sjedinjene Američke Države i Englesku. Do 1870-ih, telegrafska tehnologija korištena je za razvoj telefona, koji je onda mogao prenijeti glas.¹⁷

Kad je Marconi popularizirao bežičnu tehnologiju, suvremenici su je isprva smatrali načinom da se telegrafu omogući funkcioniranje na mjestima koja se ne mogu povezati kabelima. Rani radio uređaji služili su kao uređaji za komunikaciju mornaričkih brodova s drugim brodovima i kopnenim postajama, a fokus je bio na komunikaciji osoba-osoba. Međutim, potencijal za emitiranje ili slanje poruka velikoj skupini potencijalnih slušatelja nije bio realiziran sve do kasnijeg razvoja ovog medija.

Tehnologija potrebna za izradu radio odašiljača i prijarnika bila je relativno jednostavna, a znanje o izradi takvih uređaja ubrzo je dospjelo u javnost. Radio-amateri brzo su prigrllili ovaj uređaj, emitirajući poruke svima koji su bili u bližem dometu i od 1921. godine su poduzete vladine regulatorne mjere koje su zahtijevale licence i ograničene domete emitiranja radija.

Bežična tehnologija omogućila je radio kakav je danas poznat, ali je njegova moderna, praktična funkcija medija masovne komunikacije neko vrijeme bila domena drugih

¹⁷ Usp. *Iz povijesti bežičnih komunikacija*, <https://www.ht-muzej.hr/povijest-bezicnih-komunikacija/> pristup 27.12.2022

tehnologija. Već 1880.-ih ljudi su se oslanjali na telefone oko prijenosa vijesti, glazbe, crkvenih propovijedi i vremenskih izvješća. U Budimpešti, u Mađarskoj, na primjer, usluga pretplate omogućila je pojedincima da slušaju vijesti i izmišljene priče na svojim telefonima. Otprilike u to vrijeme telefoni su također prenosili operne izvedbe iz Pariza u London. Godine 1909. ova se inovacija pojavila u Sjedinjenim Državama kao usluga fonografa s plaćanjem po reprodukciji u Wilmingtonu. Ova usluga je omogućila pretplatnicima da slušaju određene glazbene snimke na svojim telefonima. Već 1916. godine, Lee de Forest upotrijebio je radio u modernijem smislu kada je u New Yorku postavio eksperimentalnu radio stanicu, 2XG. De Forest je emitirao noćne emisije glazbe i vijesti sve dok Prvi svjetski rat nije zaustavio sve prijenose za građane. U Drugom svjetskom ratu radio je odigrao ključnu ulogu u propagandi, posebice u promicanju nacističke ideologije.

Prva lokalna radijska postaja u Hrvatskoj osnovana je u Dubrovniku 1942., a širenje lokalnih postaja u Hrvatskoj se javlja poslije Drugog svjetskog rata. Nakon proglašenja samostalnosti Hrvatske nastaju radio postaje sa velikim utjecajem na građanstvo, npr. Radio 101, a od 1997. počinju sa emitiranjem privatne nacionalne radijske postaje.¹⁸

4.2.4. Televizija

Televizija je suvremeni moderni audiovizualni medij, kojeg ima gotovo svako kućanstvo. Riječ televizija se odnosi na skup tehnologija kojom se može snimati, emitirati i primati pokretna slika. Termin televizija dolazi od grčke riječi *tele* što znači daleko i latinske riječi *visio* = viđenje, gledanje. Pod televizijom smatramo industriju za proizvodnju i emitiranje televizijskih programa. Ona je ujedno i masovni medij koji zahtijeva institucije i tehnologije da bi se televizijski sadržaji mogli emitirati heterogenoj i široko rasprostranjenoj masi.¹⁹

“Prvi koji je uspio dobiti televizijsku sliku je škotski inženjer John Logie Baird, korištenjem mehaničkog sustava temeljenog na Nipkowljevom disku. On je prvu televizijsku sliku mogao vidjeti na svom samostalno konstruiranom uređaju, kojem je dao i ime televizor.

To je učinio na način da je prenio sliku iz jedne sobe u drugu. Iste godine, Baird je predstavio „noćovizor“, tj. uređaj koji je koristeći infracrvene zrake mogao snimati u mraku te je tako osnovao prvu televizijsku tvrtku na svijetu – Television Limited.”²⁰

¹⁸ Usp. „Radio“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. pristup 11. 2. 2023.

¹⁹ Usp. Mučalo. M., *Radio – medij 20. stoljeća*, Uriho, Zagreb 2010. str.310-312

²⁰ Peruško, Z., „Uvod u medije“, str.148

Prijenos i prijam uključuju komponente televizijskog sustava koje generiraju, prenose i koriste valni oblik televizijskog signala. Scena koja se prikazuje na televiziji fokusira se pomoću leće na senzor slike koji se nalazi unutar kamere, što proizvodi signal slike, a zatim se dodaju impulsi sinkronizacije i zatamnivanja, uspostavljajući kompletan oblik kompozitnog video vala. Kompozitni video signal i zvučni signal se zatim nameću valu nositelju određene dodijeljene frekvencije i prenose zrakom ili kablskom mrežom. Nakon prolaska kroz prijemnu antenu ili kablski ulaz na televizijskom prijemniku, vraćaju se na svoje izvorne frekvencije i primjenjuju na zaslone i zvučnik prijemnika.²¹ Televizija spajajući sliku i zvuk postaje vrlo brzo najutjecajniiji masovni medij. Preko televizijske slike prenosi se najpotpunija i najsažetija informacija koja snažnije od drugih medija djeluje na svijest gledatelja, ali i na njegove emocije, te se često puta vrši njena zloupotreba u političke svrhe, stoga je potrebna kritičnost gledatelja.

“Povijest televizije u Hrvatskoj vezuje se za povijest Hrvatske Radiotelevizije (HRT-a), kao prve javne televizije u Hrvatskoj. Mada su na početku svog rada djelovali kao radijska postaja, Radio Zagreb, na njenu tridesetu obljetnicu, 1956. godine, pušta se u rad prvi odašiljač na Sljemenu, kao prvi odašiljač u tadašnjoj državi. Vršilo se reemitiranje programa talijanske televizije RAI 1. Za početak emitiranja televizijskog programa u Hrvatskoj zasluge pripadaju dvjema francuskim tvrtkama koje su besplatno posudile opremu.”²²

Početak devedesetih godina i Domovinskog rata, televizija izlazi iz tadašnje zajednice televizijskih kanala i postaje samostalna televizija. D. Matković piše da je tijekom cijelog Domovinskog rata HRT jednom imao prekid emitiranja i to kada je napadnut i oštećen odašiljač na Sljemenu. Prekid je trajao nekoliko minuta. HRT je u Domovinskom ratu uspješno ispunio svoje zadaće. Program se emitirao gotovo bez prekida, a privremene mikrovalne veze su postavljane u najtežim uvjetima i improviziranom opremom. Omogućile su trajnu vezu središnjeg centra u Zagrebu sa centrima u Rijeci, Osijeku i Splitu. Emitirane su i snimke što su ih donosili brojni amateri.²³

U Hrvatskoj svoj program emitira javna televizija, kao i mnogo komercijalnih postaja, te dosta lokalnih postaja sa opsegom emitiranja na manjem području. Tu je i emitiranje kablskih emitera, čija je pokrivenost na cijelom području Hrvatske. Također u Hrvatskoj je dostupan i sustav satelitske i kablске televizije kao i mogućnost gledanja televizijskih kanala preko

²¹ Britanica, *Television transmission and reception*, <https://britanica.com/technology/television-tehnology> pristup 14.02.2023 godine

²² Matković, D, *Televizija – igračka našeg stoljeća*, AGM Zagreb, 1995., str. 264.

²³ Usp. *Isto*, str. 268.

internet priključka. Gledanost televizije je puno manja nego prije internet ere, ali njen značaj kao masovnog medijaje i dalje izuzetno važan kako u Hrvatskoj tako i u cijelom svijetu.

4.2.5. Film

Film se smatra vrlo često kao sastavni dio televizije, ali je uslijed određenih specifičnosti film autonoman i različit od televizije. U Newarku, New Jersey, 1887. godine, biskupijski svećenik Hannibal Goodwin razvio je ideju korištenja celuloida kao baze za fotografske emulzije. Izumitelj George Eastman, koji je eksperimentirao s osjetljivim papirnatim rolama za fotografije, počeo je proizvoditi celuloidnu rolu za film 1889. u tvornici u Rochesteru, New York. Ovaj događaj je ključan za razvoj kinematografija. Serijska fotografija kao što je Mareyeva kronofotografija mogla je koristiti staklene ploče ili papirnate trake jer je bilježila događaje kratkog trajanja u relativno malom broju slika, mada je kasnije kinematografija neizbježno našla svoje subjekte u dužim, kompliciranijim događajima, zahtijevajući tisuće slika.²⁴ Preostalo je da netko kombinira principe utjelovljene u aparatima Muybridgea i Mareya s celuloidnim trakastim filmom kako bi se došlo do održive kamere za filmove. Takav uređaj stvorio je izumitelj rođen u Francuskoj, Louis Le Prince kasnih 1880-ih. Snimio je nekoliko kratkih filmova u Leedsu u Engleskoj 1888., a sljedeće godine počeo je koristiti novoizumljeni celuloidni film. Trebao je pokazati svoj rad u New Yorku 1890., ali je nestao dok je putovao Francuskom. Izložba se nikada nije dogodila, a LePrinceov doprinos kinematografiji ostao je malo poznat desetljećima.

Thomas Alva Edison izumio je fonograf 1877. godine i ubrzo je postao najpopularniji uređaj za kućnu zabavu tog stoljeća. Nastojeći pružiti vizualnu pratnju fonografu, Edison je 1888. godine, zadužio svoga mladog asistenta W.K.L. Dicksona, koji je radio u West Orangeu, New Jerseyu, laboratorijima tvrtke Edison, da izumi kameru za film. Nadovezujući se na rad Muybridgea i Mareya, Dickson je spojio dvije konačne osnove za snimanje filma i tehnologiju gledanja. To su bili uređaji, prilagođeni mehanizmu za otpuštanje sata kako bi se osigurala precizna sinkronizacija izmeđufilmske trake i zatvarača. Dicksonov kinematograf, u početku je imao 15 metara celuloidnog filma, koji se vrtio brzinom od oko 40 sličica u minuti. Ovaj kinematograf smatrao se prvom kamerom za filmove, te je zabilježio prve pokretne slike.²⁵

²⁴ Usp. *Now we know em*, <https://nowweknowem.wordpress.com/2013/09/13/hannibal-goodwin-an-episcopal-priest-invented-celluloid-photographic-film-for-use-in-his-biblical-teachings-and-was-awarded-a-patent-today-in-1898-that-allowed-for-photos-to-be-captured-on-a-flexibl/>, pristup 12.02.2023 godine

²⁵ Usp. *History of the motion picture*, https://pracownik.kul.pl/files/38266/public/the_motion_picture.pdf pristup 15.11.2022 godine

Ovdje također moramo napomenuti da su projektor izumili braća Skladanowski, a tetrograf Robert Paul. Smatra se da je prvi film nastao u prosincu 1985. godine u Parizu, kada su braća Lumiere prikazali crno bijeli nijemi film Polivenog poljevača koji je snimljen od samo jednog kadra i trajao svega 49 sekundi. Prvi su prikazali svoj film „Izlazak radnika iz tvornice Lumière“ u javnom prostoru u Grand Cafeu u Parizu, a prilikom prikazivanja njegovog filma „Ulazak vlaka na stanicu“ gledatelji su vrištali i izmicali se unazad u kinu, zbog kadra vlaka koji se kreće prema kameri, jer su na ovaj način gledatelji dobili percepciju da se vlak kreće prema njima, prema publici.²⁶

Snimanje filmova obično se odnosi na umjetnički oblik stvaranja i manipuliranja sinkroniziranim pokretnim slikama i zvukom (filmovi, kratki filmovi, eksperimentalna video umjetnost, televizijske emisije) kako bi se stvorila neka vrsta emocionalnog odgovora kod publike. Filmski stvaratelji mogu koristiti digitalnu opremu ili digitalne tehnike, ali obično se u svijetu filma i televizije ono što rade ne smatra digitalnim medijima osim ako nije stvoreno posebno za izlaganje na prvenstveno digitalnoj platformi (kao što je stvaranje web-serija ili YouTube ili Twitch kanal ili interaktivna VR izložba). Granice se nevjerojatno brišu sa platformama kao što su YouTube i Twitch i OTT uslugama kao što su Netflix i Hulu. Televizija, naime postaje digitalni medij.²⁷

4.3. Posebnosti Interneta

Internet se može promatrati s mnogih aspekata od kojih je medijski aspekt samo jedan. Internet spada u nove masovne medije. To je konvergentni medij u kontekstu povezivanja tehnoloških promjena u industriji informacija i komunikacija. Povezuje razne vrste digitalnih informacija kao što su tekst, zvuk, slika, videa sa krajnjim korisnicima.²⁸ „Internet se uvodi u Hrvatsku 1991., godine, osnivanjem koordinacijskog tijela za uspostavu hrvatske edukacijske mreže.“²⁹ Osniva gaCARNet u cilju organiziranja mreže, a navedeni posao obavio se iz akademskih razloga, dok su ustanove koje su se među prvima povezale na mrežu bile one u

²⁶ Isto

²⁷ Općenito, "digitalni mediji" se mogu odnositi na bilo koji materijal koji je stvoren na digitalnoj platformi, ili posebno dizajniran za izlaganje na digitalnoj (računalnoj) platformi: slika u potpunosti izrađena u photoshopu, web stranica, CGI animacija, video igra, e-knjiga, sintetizirani glazbeni zapis

²⁸ Usp. Matešić, E. *Kratke forme za dugo sjećanje*, Meandarmedia, Zagreb, 2011., str. 178.

²⁹ Usp. *Povijest CARNet-a*, http://www.carnet.hr/o_carnetu/o_nama/povijest_carneta, pristup 11. 02. 2022.

kojima su djelovali članovi koordinacijskog tijela za osnovu CARNeta.³⁰ Želja je bila da se prikaže ostatku svijeta rat u Hrvatskoj, te se prenosila situacija u zemlji preko najbržeg i najdostupnijeg medija. Time se svijetu prikazalo stvarno stanje u napadnutoj Hrvatskoj i tko je agresor. U Hrvatskoj se prema zakonu Internet ne definira kao masovni medij, nego se spominje kao elektronička publikacija.³¹

4.4. Utjecaj medija na pojedinca i društvo

Mediji danas, s nevjerojatnom količinom moći kojom raspolažu, mogu prikazati nevinu osobu kao krivca, negativnu osobu kao junaka, ali i od potpuno beznačajnih događaja napraviti događaj od velikog javnog interesa. Ipak se ne smije zaboraviti uloga medija u širenju panike oko COVID-19. Mora se napomenuti da se današnji masovni mediji razlikuju od medija od prije dvadesetak godina, jer su se pojavili novi, brži mediji, prije svega Internet, koji se ne može usporediti s medijima kao što su novine i ostali tradicionalni mediji.

„Vrste medijskih sadržaja koji se svakodnevno konzumiraju nisu iste s obzirom na različitost korisnika, ali se teži da sadržaj bude relevantniji i bliži svakom od njih. Svaki korisnik traži nešto novo za sebe, što želi i teži da ima, te ga želi ostvariti po svaku cijenu.”³² Ljudi dijele svoje priče, dodaju ili oduzimaju sadržaj priče prema svojim željama, stvaraju slike prema svom nahođenju. Najveći problem medija je u razaznavanju istine od laži. Današnje društvo teži senzacionalizmu. Previše je dostupnih informacija, javlja se zasićenost njima, bez obzira radilo se o korisnim informacijama ili ne. Ne može se kontrolirati njihov protok, zbog brojnosti kanala informacija i načinom usmjeravanja korisnika da kliknu baš na njih. Čovjek je postao žrtva medija, jer vjeruje onom što isti prenose, vjeruje slici koju su mu mediji predstavili.”³³

Zbog velike brzine interneta, ubrzano je širenje informacija, ali te informacije jednako brzo zastarijevaju. Nove medije se koristi u smislu daljnjeg razumijevanja potreba i želja za obavještanjem publike. Njihovim usavršavanjem dolazi više do negativnih nego pozitivnih posljedica. Zbog rađanja ideja za stalnim savršenstvom, nastaju ideali i krive slike o pojedincima i cijelom društvu. Zbog jednostrane komunikacije, ne dobiva se povratna

³⁰ Isto

³¹ Usp. Jurišić, J. „Definiranje masovnih medija – tisak i Internet“. u: *Komunikacijske znanosti: Znanstvene grane i nazivlje*, J.M. Matušić (ur.), Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., str. 108.

³² Jurčić, D. „Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj“, *Mostariensia*, vol. 21, 2017., str.31.

³³ Usp. Tubbs, S. *Komunikacija – principi i konteksti*, Cio, Beograd 2015., str. 186.

informacija, u ovom digitalnom svijetu nema *face-to-face* komunikacije, nego je postala *online*, internetska. Informacije, koje se jednom stave na internet, bez obzira u kojem obliku, postaju javne, dostupne svim korisnicima interneta. Granice između društvene i medijske stvarnosti nestaju, gube se, ne može se jasno razlikovati stvarnost od fikcije, mada je u današnjem vremenu potreban bijeg u rasonodu, bijeg od stvarnosti, obveza i društvenih očekivanja. Vrlo mala činjenica može presuditi popularnosti nekoga, nečega, izazvati osudu ili ovacije, jer ako se o nekome ne govori, on ne postoji u medijskom svijetu. Naši životi postaju ono što nam mediji zadaju kao cilj.

„Na društvenoj razini zbog novih komunikacijskih navika, ovdje mislimo najviše na televiziju i internet, osobe gube osnovne socijalne vještine, što dovodi do toga da se kod osoba povećava narcizam, gube vlastiti identitet, te gradi svjetonazor na lažnim vijestima i dezinformacijama. Suvremeni čovjek ne razumije pa i ne razlikuje privatno od javnog, virtualno od stvarnog, žrtva je nebrojenih teorija zavjera zbog čega živi u zabludama. Najveći problem predstavlja činjenica da mlađe generacije gube sposobnost za empatiju, suosjećanje i solidarnost.“³⁴

Znanstvena i neznanstvena zajednica ima podvojene stavove o medijima. S jedne strane, medije smatraju veoma pozitivnima, a opet s druge strane kad se piše o „diskutabilnim“ temama mnogi medije smatraju negativnim tj. manipulirajućim. Postoje, mada rijetki, medijski sadržaji koji nastoje obogatiti život, kako odraslih, tako i djece, žele da se promijene loše životne navike, potiču maštu i kreativnost, proširuju obrazovanje i znanje, potiču inkluziju i toleranciju, smanjuju razlike između društvenih slojeva i tako doprinose razvoju civilnog društva. S druge strane vrše i negativan utjecaj. Neki medijski sadržaji otupljuju osjetila, kočuju maštu, uništavaju spontanu igru, umanjuju osjetljivost za bol drugih, potiču destruktivne vrste ponašanja, održavaju stereotipe, dovode do propadanja moralnih vrijednosti, potiskuju lokalnu kulturu i doprinose posvemašnjem otuđenju pojedinca od društva.

Ne postoji područje društvenog života bez snažnog utjecaja medija, što je posebno vidljivo kod one najranjivije kategorije, djece i mladih. Ova nova, Z generacija mladih od samog svog rođenja okružena je digitalnim, novim medijima, vrlo rano djeca postaju njihovi korisnici, a često i ovisnici o medijima. Uloge medija su naročito vidljive kod procesa socijalizacije ove skupine. Mediji imaju negativne, ali i pozitivne utjecaje na djecu, što ovisi o sadržajima koji se

³⁴ Jeličić, A., Punda, E. *Snaga riječi, Komunikološka i fundamentalno-teološka studija i komunikacijske vještine u praksi*, Crkva u svijetu, Split, 2022., str. 56.

koriste, konteksta sadržaja, načina uporabe i o osobinama korisnika, pogotovo djece. Ne može se reći da su mediji sami po sebi loši, već utjecaj ovisi o korištenju i učestalosti korištenja.

Mediji često služe u svrhu prikrivanja istine, ali i otkrivanja istine, stvaraju osjećaj pripadnosti, mogu kod korisnika stvoriti osjećaj sudjelovanja, ali i izoliranost. Mediji su često manipulativni, te se javila potreba za stjecanjem medijskih kompetencija, što se odnosi na pojedinca, obitelj, pa i na cijelo društvo, tj. korisnike medija. Također se u obranu od medijskog manipuliranja trebaju uključiti stariji članovi obitelji, skrenuti pozornost djece na opasnosti koje ih vrebaju, na vrste programa koji trebaju i ne trebaju ili ne smiju gledati. Tu roditelji mogu postati uzor svojoj djeci, odgovornim ponašanjem, izbjegavanjem praćenja emisija o nasilju, seksu, i sličnom sadržaju. Ako roditelj, kao uzor svog djeteta, pred djetetom gleda takve sadržaje, razumljivo je da će i dijete pomisliti da je takvo ponašanje prihvatljivo i za njega. Prisutna je opasnost nerazvijanja kritičkog promišljanja kod mlađe generacije, te sklonosti oponašanja, što može biti kritično ukoliko su djeci uzor opasne osobe.

Zbog ispunjenosti našeg života medijima, njihove neophodnosti, prožimanja svih područja života, mediji su dobili naziv sedme sile. Stoga se u području medija treba kretati s dozom kritičnosti, refleksivnošću, neovisno i odgovorno. Mediji se trebaju koristiti kao sredstvo neovisnosti i kreativnog izražavanja.

5. SUSTAV SIGURNOSTI

Klasično stajalište o sigurnosti koje se odnosi na nacionalne države i zaštitu njihova teritorija još uvijek leži u središtu razmišljanja o nacionalnoj i međunarodnoj sigurnosti. Obrana u smislu nacionalne sigurnosti ključna je zadaća svake države i stoljećima je suverenitet država bio temelj međunarodnog pravnog poretka. Danas, međutim, sigurnost obuhvaća više od zaštite državnog teritorija ili od vojne agresije druge države.

5.1. Pojam sigurnosti

Pojam sigurnosti je, bez obzira na opće poznato značenje, kompleksan i heterogeni pojam, vezan za sigurnost pojedinca, zajednice i države. „Potreba za sigurnošću jedna je od osnovnih ljudskih potreba, a ona ne obuhvaća samo zaštitu od svestranih izvora i oblika ugrožavanja, nego i dostupnost sredstava za život svim subjektima u državi. Izvori i oblici ugrožavanja države koji postoje nezavisno od naše volje i utjecaja, opredjeljuju i samu nužnost da se zemlja štiti, ali i istovremeno utječu i na sam način, sadržaje i oblike priprema države za sigurnost i obranu.”³⁵

Za pojam sigurnosti postoji više definicija, ovisno o aspektu. Zajedničko svim definicijama je prepoznavanje postojanja potencijalne opasnosti ugrožavanja nekog entiteta koji se treba osigurati, kao što je međunarodna zajednica, država, pravna osoba ili pojedinac. Neke od definicija pod pojmom sigurnosti obuhvaćaju samo odsustvo nasilja, fizičkog čina agresije, pri tome zanemarujući sve oblike i izvore ugrožavanja sigurnosti koji nemaju nasilni niti fizički karakter. U tom kontekstu se ukazuje da u praksi moguće uspostaviti samo određeno stanje tolerantnosti između sigurnosti i nesigurnosti koje se ostvaruje djelovanjem politike i sustava sigurnosti. Drugim riječima, apsolutne sigurnosti nema niti se može uspostaviti.

Sigurnost se promatra i kao funkcija, organizacija i sustav, gdje je sigurnost stanje odsustva opasnosti od vojnog napada, političke prinude ili ekonomske prisile, s mogućnosti slobodnog razvoja. U navedenoj definiciji sigurnost podrazumijeva stanje u kojem ne postoji relevantni i konkretni izvor i oblik ugrožavanja države od vojne, političke ili ekonomske akcije. Zanemaruje se sigurnost pojedinca u društvu, kao i kulturološka i moralna ugroženost društva.

³⁵ Vejnović. D., *Defendologija*, Viša škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2002.str.65.

Imajući u vidu da je napad na kulturno naslijeđe jedan od ekstremnih i katastrofalnih vrsta nasilja po jedan narod, uviđa se nepotpunost predmetne definicije.

S. Miletić pod definicijom sigurnosti podrazumijeva „pravno uređivane i osigurane društvene odnose, kao stanje u zemlji koje se održava i unapređuje, s ciljem efektivne zaštite države i njenih građana, od svih činidbi koje su protupravne, kao i onih koje ugrožavaju ustavni poredak, suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelokupnost države, rad državnih organa, obavljanje gospodarskih i društvenih djelatnosti, ostvarivanje slobode, prava i dužnosti čovjeka građanina.³⁶ Primjećuje se da ova definicija eliminira utvrđene nedostatke prethodne definicije, odnosno u pojam sigurnosti uvodi pojam pojedinca i njegovu sigurnost, te se osvrće na sve protupravne akte kojima se ugrožava sigurnost, najvjerojatnije podrazumijevajući oružane i određene oblike nenaoružanih akcija.

Neizostavni elementi sigurnosti su njegova funkcija, organizacija i stanje, koji svaki za sebe predstavlja samostalni element, ali u međusobnoj povezanosti čine sustav sigurnosti. Sigurnost svoju funkciju ostvaruje kroz atribut države neovisno o njezinom ustrojstvu i uređenju. Organizacijski aspekt sigurnosti ostvaruje se kroz djelovanje organa i provođenje mjera usmjerenih na zaštitu ustavom i zakonom utvrđenih vrednota. Konačno, kao stanje, sigurnost podrazumijeva odsustvo „akata“ uperenih protiv ustavnog poretka, neovisnosti, suverenosti, teritorijalnog integriteta, oružanih snaga i drugih vrijednosti koje predstavljaju zaštićena dobra.

Navedeno poimanje sigurnosti države implicira da je sigurnost države uvjetovana brojnim relevantnim faktorima, pri čemu se mogu izdvojiti tri grupe faktora:

a) stanja u užem i širem međunarodnom okruženju, što se može nazvati i međunarodnom sigurnošću, koja su dana realnim odnosima rata i mira kao dva suprotna društvena procesa i stanja, odnosno relacijama između snaga mira i rata, koje se u međunarodnoj zajednici uvijek trebaju realno procjenjivati i uspostavljati;

b) sveukupnog međunarodnog političkog, ekonomskog, geostrateškog i užeg vojnog položaja zemlje u danoj međunarodnoj konstelaciji snaga;

c) stabilnost i kohezija unutar države vodećih političkih snaga i stanja svih resursa zemlje radi zaštite svih temeljnih vrijednosti od mogućih i vjerojatnih izvora svih oblika ugrožavanja i destrukcije.³⁷

³⁶ Usp. Miletić, S. *Policijsko pravo*, Policijska akademija, Beograd, 1997., str. 13.

³⁷ Usp. Vejnović, D. *Defendologija*, str. 65.

5.2. Karakteristike sustava sigurnosti

Jedan od važnih elemenata pojma sigurnosti je sustav sigurnosti. "Sustav sigurnosti se može definirati i kao oblik organiziranja i funkcioniranja društva u provođenju mjera i aktivnosti na preventivnom i represivnom planu koji se poduzimaju radi očuvanja suvereniteta i integriteta države, njenog ustavom utvrđenog poretka, prava i sloboda građana, kao i svih ostalih društvenih vrijednosti od svih izvora i oblika ugrožavanja."³⁸

Društveni sustav se uspostavlja s ciljem zadovoljenja određenih društvenih potreba, u skladu s općim ciljem društva. Iz navedenog, može se reći da je sustav sigurnosti organizirani društveni sustav preko koga društvo ostvaruje funkciju zaštite osobnih vitalnih vrijednosti u cilju općeg napretka i razvoja društva. Sustav sigurnosti je trajan sustav, pošto je potreba zaštite jednog društva od svih oblika i izvora ugrožavanja trajna potreba. Ovaj sustav je u najvećoj mjeri ovisan od ljudske aktivnosti, jer su ljudi svojim interesima i aktivnošću osnovni izvori ugroze sustava sigurnosti. Jedna od karakteristika sustava sigurnosti je i njegova efikasnost koja nije ovisna samo od sustava. Ustrojstveno je hijerarhijski strukturiran te se sastoji od raznih podsustava i mikrosustava, od kojih svaki od njih ima snagu, sredstva, metode, pravila i norme rada. Zbog funkcija sustava sigurnosti i njegove složenosti, mnogo je njegovih karakteristika. Neke od njih su:

- organiziranost;
- dinamičnost i otvorenost;
- hijerarhijska ustrojenost;
- djelovanje sustava vezano je za i uz nepovoljne uvjete;
- međusobna suprotstavljenost ciljeva sustava sigurnosti;
- ovisnost funkcioniranja sustava od ljudskog čimbenika;
- neponovljivost metoda, sredstava i događaja u apsolutnoj ispunjenosti;
- djelovanje u miru, izvanrednim prilikama i ratu;
- stalne kvalitativne promjene u strukturi u načinu djelovanja.³⁹

³⁸ Krstić, O. *Etnologija ugrožavanja sistema bezbjednosti*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2007., str. 19.

³⁹ Usp. Stajić, L.J., Gilanović, Č. *Osnovi bezbjednosti*, Policijska akademija Beograd, 1994. str. 36.

5.3. Izvori i oblici ugrožavanja sustava sigurnosti

Ugroze društva bile su prisutne u svim fazama njegova razvoja te su s vremenom doživjele stalne kvalitativne i kvantitativne promjene. Navedeno je od društva zahtijevalo uspostavu odgovarajućih sustava sigurnosti. Bez obzira koliko je sustav sigurnosti učinkovit, izvori opasnosti su izvan utjecaja sustava sigurnosti, dok se ne pojave. Sustav sigurnosti je uvjetovan pojavama ugrožavanja u društvu, bez obzira bile one vezane za karakter društva, prirodne karakteristike ili tehničko-tehnološki karakter. Dakle, izvor ugrožavanja može biti društveni, prirodni i tehničko- tehnološki.

Društveni izvori ugrožavanja su razni oblici društvenih proturječnosti, kao što je suprotstavljanje interesa u nekoj od slijedećih sfera: nacionalnoj, međudržavnoj, religioznoj, profesionalnoj i osobnoj, društvenoj neusklađenosti, neujednačenosti društveno-ekonomskog razvoja, kultura, ideologija, demografski razvoj, međudržavni odnosi, politika i međunarodni status.⁴⁰

Prirodni izvori ugroze mogu biti klimatski utjecaji, teritorijalni i geografski položaj države.

Pod tehničko-tehnološke izvore ugroze spada nivo razvijenosti tehničko-tehnoloških postrojenja, koji mogu ugroziti ljude, njihovo zdravlje i životnu sredinu.

Nadalje, s obzirom na direktni utjecaj ugrožavanja na sigurnost, izvore ugrožavanja možemo podijeliti na posredne i neposredne. U odnosu na aktivnosti razlikuju se aktivni i latentni izvori ugrožavanja, dok prema postojanosti oni mogu biti stalni i povremeni. Prema vremenu nastajanja, pak, razlikuju se prošli, sadašnji i budući oblici ugrožavanja.

Svi oblici ugrožavanja sustava državne sigurnosti dijele se na unutarnje i vanjske, te vojne i nevojne. Pod vanjske oružane čimbenike navodi se oružana agresija, oružana intervencija i oružani pritisak, dok se u vanjske nenaoružane vrste ugrožavanja sigurnosti svrstavaju sukobi niskog intenziteta, u kontekstu stvaranja i izazivanja unutarnjih nemira, međunarodnih terorističkih akata i drugih oblika ovog djelovanja. Među unutarnje oružane oblike ugrožavanja sustava svrstavaju se oružana pobuna i terorizam većih razmjera. Unutarnji nenaoružani oblici ugroze sustava sigurnosti su obavještajno-izviđačke djelatnosti, sabotaza, diverzija, rušilačka demonstracija, izražavanje građanske neposlušnosti, psihološko-propagandno djelovanje, kriminal, socio-patološka pojava i tehničko-tehnološki akcident.

⁴⁰ Usp. Beridan, I. *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2008., str. 49.

OBLICI UGROŽAVANJA SUSTAVA DRŽAVNE SIGURNOSTI			
VANJSKI		UNUTARNJI	
Oružani	Nenaoružani	Oružani	Nenaoružani
1. oružana agresija 2. oružana intervencija 3. oružani pritisak	1. sukob niskog intenziteta: a) unutarnji nemiri; b) subverzije; c) međunarodni terorizam.	1. oružana pobuna 2. terorizam masovnih razmjera	1. obavještajno-izviđačke djelatnosti; 2. sabotaza; 3. diverzija; 4. rušilačka demonstracija; 5. izražavanje građanske neposlušnosti; 6. psihološko-propagandno djelovanje; 7. kriminal 8. socio-patološka pojava; 9. tehničko-tehnološki problem.

Tablica broj 1. Oblici ugrožavanja sustava državne sigurnosti

Izvor: Hirsch Ballin, E. *Security in an Interconnected World A Strategic Vision for Defence Policy*, dostupno na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-030-37606-2.pdf> pristup 11.02.2023.

S globalizacijom i pojavom novih gospodarskih sila sve istaknutiji problem postaje odnos između gospodarske i vojne sigurnosti. Na međunarodnoj razini naglasak se stavlja na sigurnost i zaštitu globalnih tokova roba i usluga, infrastrukturnih čvorišta i sustava. Međutim, više nije dovoljna samo zaštita nacionalnog teritorija od neprijateljskih vojski. Još od osamdesetih godina prošlog stoljeća polako i sigurno dolazi do porasta brige za ljudska prava te za ekonomski i društveni razvoj, napose ljudsku sigurnost. „Nacionalna i međunarodna

sigurnost stoga su povezane sa sigurnošću društva i pojedinca. Sigurnost nacionalne države nije sama sebi cilj, već je za dobrobit društva.“⁴¹

Nakon 11. rujna 2001. u raspravu o sigurnosnoj politici ušlo je brisanje granica između unutarnje i vanjske sigurnosti zbog spoznaje da su nedržavni akteri kao što su Al Qaida i Da'esh postali dio aspekta sigurnosti i nesigurnosti. Suverenitet države nad vlastitim teritorijem nudi samo ograničenu zaštitu od transnacionalnih mreža ovakve vrste. Sigurnost u kontekstu zemljopisnog pojma se odnosi na teritorije pojedinih država, u korelaciji njihove povezanosti s drugim državama, čime se nadilaze granice među njima. U kontekstu međunarodnih odnosa ona obuhvaća kako nacionalne teritorije zaštićene međunarodno priznatim pravom na samoodređenje, tako i transnacionalne veze u kojima nedržavni akteri također igraju glavnu ulogu. Tu su i transnacionalna pitanja poput migracija, EU i NATO-a.

Također, u kontekstu sigurnosti, proširen je i način na koji se tumači pojam prijetnje. Sigurnosna politika više nije usmjerena isključivo na specifičnu prijetnju oružane agresije od strane druge države. U današnje vrijeme pojam prijetnje uključuje anticipaciju potencijalnih prijetnji. Porast upravljanja rizikom dio je trenda prema 'sekuritizaciji', pod kojim mislimo na enormni porast brige za sigurnost. Difuzna ranjivost i rizici te osjećaj nesigurnosti mogu dovesti do ponašanja koja sama po sebi postaju čimbenik stvaranja nesigurnosti.⁴²

Značenje nacionalne i međunarodne sigurnosti radikalno se promijenilo. U 2017. sigurnost se odnosi na određene objekte, geografski položaj i tumačenja opasnosti. Svaka dimenzija koncepta sigurnosti proširila se van klasičnog pogleda na sigurnost koji se odnosi na nacionalne države i vojnu zaštitu njihovog teritorija. To širenje nije linearan proces koji se odvija korak po korak u točno određenom nizu, već ima i nelinearnu dinamiku. Primjerice, nakon bipolarnog hladnog rata uslijedio je unipolarni svjetski poredak, u kojem su pitanja poput ljudske sigurnosti i važnosti multilateralnih institucija dobile šire priznanje, barem u mnogim zapadnim zemljama. No, s relativnim opadanjem moći Zapada i pojavom nesigurnih zemalja stječe se dojam da nastaje multipolarni poredak u kojem ponovno raste (kolektivna) vojna obrana teritorijalne cjelovitosti. Čini se da su se tradicionalne politike moći ili geopolitike vratile (ako su doista i bile nestale).⁴³

⁴¹ Hirsch Ballin, E. *Security in an Interconnected World A Strategic Vision for Defence Policy*, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-030-37606-2>. pdf pristup 11.02.2023

⁴² Usp. Bilandžić, M. *Nacionalna sigurnost, prognoziranje ugroza*, Despot, Zagreb, 2019., str. 9.

⁴³ Usp. *Isto*, str. 10.

6. UTJECAJ MEDIJSKIH SADRŽAJA NA PERCEPCIJU SIGURNOSTI

6.1. Utjecaj medija na sustav sigurnosti

Analizirajući prethodno navedene definicije masovnih medija, zaključuje se da su osnovne karakteristike, odnosno zajednički elementi svih definicija činjenica da su masovne komunikacije dostupni širokom krugu korisnika i da utječu i na pojedinca i na događanja u društvu. Masovni mediji su društvene institucije, a ovdje ćemo ih dovesti u vezu s osjećajem i percepcijom sigurnosti.

Postojanje straha od kriminaliteta se definira kao doživljaj osobe ili više njih, u vidu vjerovanja, percepcije ili emocija prema kriminalitetu ili javnom redu, s negativnim učinkom na osjećaje, razmišljanje ili ponašanje i kvalitetu njihovog života. Strah od kriminala razvrstava se u dvije kategorije, vezano za čimbenike koje dovode do pojave osjećaja straha. Prva kategorija odnosi se na čimbenike koji su vezani za razvoj straha od kriminala, kao što su povećana izloženost kriminalnim djelima, neuredni ili nesigurni okoliš. Druga kategorija se odnosi na čimbenike sprječavanja i smanjivanja pojave straha, u kontekstu socijalne povezanosti.⁴⁴

U teoriji se navode četiri modela pojašnjenja straha od kriminaliteta.

Prvi model je model socijalne kontrole koji kaže da je nedostatak socijalne kontrole veći izvor strahovanja od onog koji predstavlja objektivni izvor straha zbog viktimizacije. Temeljne pretpostavke ovog modela su da je susjedska neuljudnost uzrok pojave kriminaliteta na određenom području, kao dio socijalnog nereda, koji dovodi do uznemiravanja stanovnika tog područja više no bilo koje kriminalno djelo. Znači propadanja koji su se pojavili u susjedstvu slute na manjak brige i manjak neformalne socijalne kontrole, te dovode to toga da se stvara loša percepcija susjedstva.

Prema drugom modelu, modelu ranjivosti, strah od kriminaliteta se javlja zbog fizičkih i socijalnih karakteristika pojedinca. Stoga se pojedinci osjećaju fizički ili socijalno ugroženima, smatraju da u slučaju napada ne mogu obraniti sebe ni svoju imovinu, a javlja se

⁴⁴ Garofalo J. „The Fear of Crime: Causes and Consequences“, *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 72, No. 2., 1981., str. 839-857.

i strah od viktimizacije. Čimbenik povećane socijalne ranjivosti je manjak sredstava i slaba politička angažiranost na lokalnoj razini.

Treći model, model viktimizacije, temelji se na pretpostavkama da se kod pojedinih osoba, a koje su imale vlastito iskustvo ili posjeduju točne informacije o kriminalitetu u blizini, razvija osjećaj straha od te pojave.

Četvrti model, ekološki model straha od kriminaliteta, odnosi se na povezanost straha od kriminaliteta i mjesta boravka osobe. Tako prema tom modelu, veći osjećaj straha imaju ljudi koji žive u urbanim sredinama, u odnosu na stanovnike ruralne sredine.⁴⁵

U odnosu na utjecaj medija na sustav sigurnosti u teoriji se spominju četiri etape uloge medija u socijalnom konstruiranju.

Prvu etapu predstavlja fizički svijet koji okružuje pojedinca, kao što su događaji povezani s kriminalom, teroristički napadi i sl.

Za drugu etapu je svojstveno nadmetanje dviju suprotstavljenih konstrukcija, kao što je kriminal koji je van kontrole i sigurno društvo.

U trećoj etapi mediji izvještavaju o prethodne dvije konstrukcije, s istaknutim favoriziranjem dramatičnih vijesti i događaja, kao i onih sponzoriranih od strane utjecajnih skupina.

Posljednja četvrta etapa, usmjerava javnu politiku kroz dominantnu socijalnu konstrukciju svijeta.⁴⁶

Mediji stoga trebaju s povećanom dozom opreza izvještavati o kriminalnim događajima, pogotovo vezano za izvještavanje u crnoj kronici, jer se u suprotnom može stvoriti privid povećanja kriminaliteta. Kako se već više godina vrši proučavanje odnosa medija i kriminaliteta, došlo je do razvoja brojnih teorija za pojašnjavanje utjecaja medija na pojavu straha od kriminaliteta. Masovni mediji su često prozivani i kritizirani zbog poticanja neutemeljenog straha od kriminaliteta i pretjerano visoke razine regionalnih izvještaja u široj javnosti, kada izvještavaju o nemilim događajima.

U kontekstu ispitivanja povezanosti izloženosti medijima i straha od kriminaliteta, jedan od važnih čimbenika je lokacija na koju se odnosi medijsko izvještavanje o kriminalitetu. Kada čitatelji prate senzacionalističke natpise u novinama o zločinima koji se događaju izvan njihove životne sredine, prisutan je manji strah od pojave popraćenog zločina u njihovoj sredini.

⁴⁵ Usp. Doležal, D. „Razumijevanje straha od kriminaliteta“, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Vol. 45, No. 2, 2009, str. 55-68.

⁴⁶ Usp. Australian Institute of Criminology 1998. *Annual Report 1997-1998*. Canberra: Australian Institute of Criminology. <https://www.aic.gov.au/publications/annualreport/annualreport-4>, pristup 10.02.2023.

Suprotno, manje senzacionalističko izvještavanje u odnosu na one zločine koji se događaju u njihovoj sredini, povećava se strah od kriminaliteta. U vremenu brze dostupnosti i brzog putovanja informacija strah od kriminaliteta je svakodnevno prisutan i rastući.⁴⁷

Mnoge su mogućnosti suvremenih medija da na rafiniran način i otvoreno vrše utjecaj na funkcioniranje modernog društva i njegove aspekte ponašanja, vezano zakulturni i socijalni aspekt. Mediji trebaju razvijati visoko informativne programe, uz podizanje kulturnog nivoa građana, jer se već odavno vode rasprave o utjecaju medija na ljudske živote i pojavnost kriminaliteta. Najčešće se navodi da pod utjecajem masovnih medija, ljudi mijenjaju svoje stavove, mišljenja, orijentacije i profesionalne karijere.

Kada se spominje medijski kriminalitet, pri tome se misli na vrste delinkvencije i tipologiju kriminalnih pojava uvjetovanih poticajima masovnih medija na kriminalne pojave, pod krinkom umjetničkog stvaralaštva. Polazi se od općih socioloških oblika utjecaja na moralne vrijednosti, kulturne vrijednosti putem komercijalizacije sadržaja, sve do utjecaja na agresivnost i nasilne delikte kod mladih. Filmskim i televizijskim programima, zabavnim i drugim medijima data je skoro neograničena sloboda u izražavanju i u stanju su da potaknu drugačije porive i modele identifikacije i oponašanja idola u teoriji socijalnog učenja.⁴⁸

Udarne vijesti na naslovnim stranicama te izvješća o kriminalnim radnjama imaju poseban utjecaj na percepciju straha posebno kada se naglasak stavlja na senzacionalne vijesti, kao što su ubojstvo ili silovanje, s manjim naglaskom na pojedine oblike zločina koji se u stvarnosti češće čine, kao što su krađe imovine, utaje i slično. Mnogi korisnici masovnih medija pokazuju ovisnost o čitanju vijesti o kriminalu. Kriminal se objavljuje u radio emisijama te je mnogo literature posvećeno toj temi, opisujući zločine i zločince. Biranje i filtriranje priča o kriminalitetu radi se prema osjećaju novinara i njegovih vrednovanja ove pojave, ali i prema vjerovanju koje priče zanimaju čitatelje i slušatelje. Iz navedenog razloga mnoge teme se prikazuju dosta dramatično.

Tisak, odnosno novine svakodnevno donose priče u crnoj kronici s informacijama o zločinu, odnosno o počinjenom kaznenom djelu. Interes za takve vijesti je oduvijek velik. One priče koje su dobre ili uključuju poznate osobe, dobiju svoj pisani oblik kroz knjige. Kroz povijest knjige zločin je jedna od tema koja je oduvijek pobuđivala zanimanje čitatelja i

⁴⁷ Usp. Jelen, S. *Hacker vs Cracker: Main Differences Explained*, <https://www.securitytrails.com/blog/hacker-vs-cracker>, pristup 11. 01. 2023.

⁴⁸ Australian Institute of Criminology 1998. *Annual Report 1997-1998*. pristup 10.01.2023.

književnika. Najpoznatija spisateljica kriminalističkih romana je svakako Agatha Christie, čija su djela obilježila svijet tame i zločina s kojim je upoznala cijeli svijet.

Također, kroz filmski scenarij prikazani su svi oblici kriminaliteta. Dapače, čak postoji i sam žanr kriminalističkih filmova koji pokazuje kako stvarne tako i fiktivne zločine. Glavni protagonisti filmova otkrivaju zločince, bore se s posljedicama zločina i traže pravdu.

6.2. Utjecaj Interneta na sigurnost zajednice

Medij koji posebno utječe na percepciju straha je internet. Kriminal na internetu je neograničen kao i same mogućnosti interneta. Navest ćemo samo neke oblike kriminaliteta putem interneta koji se globalno pojavljuju i s kojim se svaka zemlja svijeta susreće i vodi borbu s njegovim suzbijanjem

Kompjuterski kriminal gledano u usporedbi sa drugim oblicima kriminaliteta, nije zaokružen kao fenomen i kategorija, stoga nema jedinstvene i precizne definicije ove vrste kriminala. Smatra se da je to vrsta kriminaliteta usmjerena protiv sigurnosti informacijskih sustava, da bi se sebi ili nekom drugom pribavila određena korist ili nanijela šteta korisniku računala. Pod ovaj vid kriminaliteta spada i zloupotreba kompjuterske tehnologije, sa svrhom da žrtva gubi, a počinitelj dobiva određenu korist.

Europska konvencija o kibernetičkom kriminalitetu navodi četiri tipa djela povezanih sa kompjuterskim kriminalom. Prva vrsta ovih djela su ona koja se mogu počinuti djelima protiv povjerljivosti, integriteta i dostupnosti kompjuterskih podataka i sustava nezakonitim pristupom, presretanjem, uplitanjem u podatke, korištenjem uređaja, programa. Druga vrsta ovih kaznenih djela su djela krivotvorenja i krađa djela vezano za kompjutere. Treća vrsta su kaznena djela vezana za sadržaj podataka, kao što je dječja pornografija, koja se dijeli, distribuira, čuva, čini se dostupnom drugim osobama. Četvrta vrsta ovih djela su djela kršenja autorskih prava.⁴⁹

Ovisno od vrste počinjenih djela, kriminal putem interneta može biti:

- Politički kriminal koji je usmjeren na:

⁴⁹ *Europska konvencija o kompjuterskom kriminalitetu*, <https://www.rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fa401>, pristup 15. 02 2022.

- kiber špijunažu;
- hakiranje;
- kiber sabotazu;
- kiber terorizam;
- kiber ratovanje.
- Ekonomski kriminal koji se odnosi na:
 - internet prevare;
 - krađa internet usluga i vremena;
 - piraterija softvera, mikročipova i baza podataka;
 - kiber industrijska špijunaža;
 - prijevarne internet aukcije.
- Proizvodnja i distribucija nedozvoljenih i štetnih sadržaja, u vidu:
 - dječje pornografije;
 - pedofilije;
 - vjerskih sekti;
 - širenjem rasističkih, nacističkih i sličnih ideja i stavova;
 - zloupotreba žena i djece.
- Manipulacija zabranjenim proizvodima, supstancama i robom, kao što su:
 - droga;
 - ljudski organi;
 - oružje.
- Povreda privatnosti pojedinca počinjena:
 - nadgledanjem e-pošte;
 - spamom;
 - phishingom;
 - prisluškivanjem, snimanjem “pričaonica”;
 - praćenjem e-konferencija;
 - kačenjem i analizom „kolačićima“ (engl. *cookies*).⁵⁰

Jedan od načina prijevare jeste *phising*. Phishing je vrsta napada društvenog inženjeringa koji se često koristi za krađu korisničkih podataka, uključujući vjerodajnice za prijavu te brojeve kreditnih kartica. Događa se najčešće na način da se napadač predstavlja kao subjekt od povjerenja, navede žrtvu da otvori e-poštu, trenutnu ili tekstualnu poruku. Primatelj

⁵⁰ Usp. *Isto*

se na prevaru navodi da otvori zlonamjernu vezu, što može dovesti do instalacije zlonamjernog softvera, zamrzavanja sustava kao dijela napada ransomwarea ili otkrivanja osjetljivih informacija. Žrtve napada najčešće imaju štetne posljedice na način da je izvršena neovlaštena kupnja ili krađa novčanih sredstava s njegovih računa. Krađa identiteta često se koristi za dobivanje uporišta u korporativnim ili vladinim mrežama kao dio većeg napada, kao što je događaj napredne trajne prijetnje. Ovisno o opsegu, pokušaj krađe identiteta može eskalirati u sigurnosni incident od kojeg će se tvrtka teško oporaviti.⁵¹

Sigurnosni dužnosnici već dugo upozoravaju na prijetnju koju predstavlja kiber terorizam. Na primjer, razorni kibernetički napad 2020. na njemačku bolnicu doveo je do smrti pacijenta koji je morao biti hitno prebačen u drugu bolnicu. Nekoliko mjeseci ranije, operativci povezani s Iranom pokrenuli su kiber napad koji je uspješno probio sustave kontrole izraelske civilne vodovodne infrastrukture, dok su se ruski kiber operativci često uspijevali digitalno infiltrirati u elektrane diljem Sjedinjenih Američkih Država, postižući mogućnost daljinskog upravljanja ključnim komponentama električne mreže. Znanstvenici su tako najavili nastanak 'Kinetičkog Cybera', vjerodostojne sposobnosti korištenja kibernetičkih napada za postizanje kinetičkih učinaka. Postoji sve više dokaza da terorističke organizacije usvajaju kiber alate za pokretanje sve sofisticiranijih napada, a značajni kiber napadi na kritičnu infrastrukturu udeseterostručili su se tijekom posljednjeg desetljeća. Javnost i dalje pokazuje sve veću strepnju zbog destruktivne moći kibernetičkog terorizma. Nedavne Gallupove⁵² ankete pokazuju da američka javnost gleda na kiber terorizam kao na treću najkritičniju prijetnju Sjedinjenim Državama u sljedećem desetljeću, ispred kineske vojne moći, sukoba na Bliskom istoku ili međunarodnog (konvencionalnog) terorizma. Porast fenomena nove, fizički destruktivne kibernetičke prijetnje, postavlja značajna nova pitanja za političku znanost koja će, nažalost, vjerojatno postati sve relevantnija kako ova prijetnja bude očitija. Nove teorije i modeli koji se odnose na kiber terorizam razvijeni su u području prava, vanjskopolitičkih i strateških studija i psihologije ali ekvivalentni modeli očito nedostaju u političkoj znanosti.⁵³ Hakiranje također predstavlja veliku opasnost za pojedince i institucije.

Pod hakiranjem se misli na neovlašteno korištenje računala i mrežnih resursa u vidu napada odbijanjem usluge. Kod hakiranja mreže, hakeri se probijaju u osigurane dijelove sustava gdje se nalaze osjetljivi podaci, koji mogu biti uklonjeni, ukradeni ili izbrisani. Cilj ovakvih vrsta

⁵¹ Usp. Australian Institute of Criminology 1998. *Annual Report 1997-1998*. pristup 02.01.2022.

⁵² George Gallup, pri sveučilištu Princeton, u državi New Jersey, osniva Američki institut za javno mnijenje, Gallupovu anketu – prvi sistem u svijetu za objektivno i znanstveno ispitivanje mnijenja javnosti i potrošača.

⁵³ Usp. Australian Institute of Criminology, *Isto*, pristup 02.01.2022.

napada je materijalna korist, krađa važnih informacija, sabotaza stranica, iako nije rijetkost da se ovakve akcije poduzimaju zbog samodokazivanje ili iz zabave. Virus, crvi i zlonamjerni softveri još od prije su stalni izvor prijetnji i problema mnogih korisnika računala.

Malware (kratica od malicious software, ili zlonamjerni softver), programski je kod kreiran s namjerom nanošenja štete računalnom sustavu. Obuhvaća brojne zlonamjerne software. Virus se obično sam replicira u druge datoteke s kojima dolazi u kontakt, razmnožava se i vrši štetu na računalnom sustavu i korisničkim podacima. Ako se ne pokrene od strane korisnika, neće nanijeti štetu a ni širiti se dalje. Ljudi šire računalni virus, uglavnom nesvjesno, dijeljenjem zaraženih datoteka ili slanjem e-pošte s virusima kao privitke u e-pošti. Crvi, kao program, svojim su dizajnom slični virusima te se smatraju njihovim podrazredom. Omogućuju distribuciju vlastitih kopija, često bez interakcije korisnika računala te za razliku od virusa ne inficiraju datoteke na računalima. Najveća opasnost od crva je njegova sposobnost da se replicira na sustavu, pa umjesto da računalo pošalje jednog crva, može poslati stotine ili tisuće kopija samog sebe, stvarajući ogroman razarajući učinak.⁵⁴

Prijetnje po sigurnost u izloženom tekstu vezano za Internet, prikazati će se kroz nekoliko primjera sigurnosnih ugroza, koje su bile vijest na raznim internetskim portalima.

⁵⁴ Usp. Lutkevich, B. *Definiton malware*, <https://www.techtarget.com/searchsecurity/definition/malware> pristup 23.02.2023.

7. REZULTATI I RASPRAVA

Mediji prate sve događaje kriminogene prirode, bave se temama ugroze pojedinca, lokalne zajednice, društva ili cijele države. U nastavku su izloženi odabrani primjeri ugroze sigurnosti koji su masovni mediji pratili uživo, detaljno i efikasno.

Prvi primjer vezan je za pucnjavu ispred zgrade Vlade Republike Hrvatske u Zagrebu, potom slijedi osvrt na nered Hajdukovih navijača na nogometnoj utakmici u Varaždinu i na auto cesti prema Splitu.

Primjer 1. Pucnjava na Markovom trgu ispred zgrade Vlade Republike Hrvatske (Večernji list)

„Dana, 12. listopada 2020. godine, policijski službenici ekipe za očevid Policijske uprave Zagrebačke i vještaka Centra za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja „Ivan Vučetić“ obavili su očevid s kojim je rukovodilo Županijsko odvjetništvo u Zagrebu, na tri lokacije u Zagrebu i to: na Trgu svetog Marka, u Ulici Jabukovac i Ulici Dubravkin put. Očevidom je utvrđeno da je 12. listopada, oko 8 sati, 22-godišnji hrvatski državljanin došao na Trg svetog Marka, te iz automatskog oružja ispalio više hitaca u smjeru trojice policijskih službenika koji su obavljali poslove osiguranja štice objekata, pri čemu je teško ranio 31-godišnjeg policijskog službenika“.

Policija je navela da je dio hitaca ispalio u smjeru štice objekata zbog čega su nastala oštećenja na fasadi objekta, te da nije došlo do ozljeđivanja osoba koje su se u tom trenutku nalazile u objektu. Prilikom ispaljivanja hitaca u smjeru policijskih službenika, jedan od policijskih službenika je uzvratio paljbu, te je iz službenog vatrenog naoružanja prema počinitelju ispalio nekoliko hitaca nakon čega se 22-godišnji počinitelj udaljio u nepoznatom pravcu s mjesta događaja, odnoseći sa sobom vatreno oružje koje je uporabio.

Odmah po zaprimanju prijave o navedenom događaju, i udaljenu s mjesta događaja u tom trenutku nepoznatog počinitelja, s događajem je upoznat cjelokupni operativni sastav policije

te je sa svim raspoloživim policijskim snagama krenulo intenzivno traganje za njim, dok je liječnička pomoć ozlijeđenom 31-godišnjem policijskom službeniku pružena u KBC-u Sestre milosrdnice, gdje je utvrđeno da je zadobio teške tjelesne povrede, na način da je prostrijeljen. Pola sata nakon tog događaja, policija je zaprimila dojavu da nepoznata muška osoba leži na tlu na Tuškancu u Ulici Jabukovac, te da je najvjerojatnije počinila samoubojstvo dodaje se u priopćenju.

“Dolaskom na navedenu adresu i pregleda tijela nepoznate muške osobe utvrđeno je da je riječ o mlađem muškarcu, 22-godišnjem hrvatskom državljaninu te da bi se prema osobnom opisu i ostalim utvrđenim okolnostima, moglo raditi o osobi koja bi mogla biti počinitelj kaznenog djela na Trgu svetog Marka. Pokraj tijela pronađeno je vatreno oružje za koje se pretpostavlja da je s njim počinjeno samoubojstvo. Na trećoj lokaciji pronađeno je automatsko oružje odbačeno na zelenu površinu, za koje se sumnja da ga je upotrijebio prilikom ranjavanja policijskog službenika na Trgu svetog Marka, a što će se utvrđivati tijekom vještačenja.”⁵⁵

Također, kako se navodi u Večernjem listu, dana 12. listopada, po nalogu suda obavljene su pretrage doma i prostorija na dvije adrese, koje koristi 59-godišnjak s područja Kutine, i to na adresi u mjestu Kletište i na adresi u mjestu Krajiška Kutinica na području Kutine. Na adresi u mjestu Kletište pretragom su pronađene dvije puške s optičkim ciljnicima i prigušivačem i 1169 komada raznog streljiva. Zbog počinjenog kaznenog djela nedozvoljenog posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari uhićen je i uz kaznenu prijavu predan pritvorskom nadzorniku.

Pri samom spominjanju riječi: hitac, vatreno oružje, policija, pretraga, samoubojstvo, oružje, eksplozivne tvari, blokiranje dijela grada, kod čitatelja se izaziva osjećaj straha i nesigurnosti. Sudeći prema komentarima na internetskom portalu Večernjeg lista, osjećaji straha, nesigurnosti, pa čak i panike osjetili su se kod čitatelja, građana grada Zagreba.

55 Usp. Večernji list, Detalji pucnjave na Markovu trgu: Iz automatskog oružja pucao je u smjeru trojice policajaca, 13. Listopada, 2020. <https://www.vecernji.hr/vijesti/detalji-pucnjave-na-markovu-trgu-iz-automatskog-oruzja-pucao-je-u-smjeru-trojice-policajaca-1438150>, pristup 17.02.2023.

Primjer 2. Neredi navijača na utakmici Varaždin-Hajduk koji su ugrozili sigurnost ljudi, policije i zajednice u gradu Varaždinu.⁵⁶

Prema portalu Dnevnik.hr, a koji citira policijsko izvješće, Varaždinska policija je poslije završetka nogometne utakmice Varaždina i Hajduka uporabila sredstva prisile prema većem broju gostujućih navijača. Razlog uporabe sile je bio napad gostujućih navijača na policijske službenike koji su bili angažirani na osiguranju utakmice, te je tom prilikom jedan policajac ozlijeđen. Povodom nastalog sukoba navijača i policije Policijska uprava varaždinska izdala je priopćenje.

"Danas, 2. veljače s početkom u 15,00 sati na nogometnom stadionu NK „Varaždin“ odigrala se prvenstvena nogometna utakmica 20. kola I. HNL između NK „Varaždin“ i HNK „Hajduk“. Na nogometnoj utakmici bilo je prisutno oko 5100 posjetitelja, od čega 1300 navijača HNK „Hajduk“.

Tijekom utakmice od strane pripadnika navedene navijačke skupine kršene su odredbe Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, na način da su isti zapalili 20-ak raznih pirotehničkih sredstava i četiri dimne bombe.

Po završetku nogometne utakmice, oko 200 maskiranih pripadnika navijačke skupine 'Torcida' koji su bili smješteni na južnoj tribini, napali su policijske službenike na osiguranju i to verbalno, a potom i fizički. Tom je prilikom jedan policijski službenik ozlijeđen te je oštećeno jedno službeno policijsko vozilo.

Privedena su tri navijača na kriminalističku obradu, ali se istraga nastavila da bi se utvrdilo sudjelovanje i uloga drugih osoba u napadu i neredu poslije utakmice.

Policija napominje da je snimala i fotografirala javno okupljanje o čemu su svi posjetitelji obaviješteni prije početka javnog okupljanja putem razglasa.

Slobodna Dalmacija, čije je sjedište u Splitu, slično izvještava, navodi policijsko izvješće, ali nastavlja članak da su, u cilju sprječavanja daljnjeg napada na policijske službenike i sprječavanja daljnjeg oštećivanja imovine, policijski službenici prema većem broju osoba uporabili sredstva prisile – tjelesnu snagu, palicu i sprej s nadražujućim tvarima.⁵⁷

⁵⁶ Dnevnik.hr, Neredi u Varaždinu nakon utakmice: 200 pripadnika Torcide sukobilo se s policijom <https://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/nogomet/neredi-u-varazdinu-sukobili-se-torcida-i-policija---592494.html>, pristup 17.01.2023.

⁵⁷ Usp. Slobodna Dalmacija, Torcida se potukla s policijom na autocesti kod Zagreba: bilo je pucnjave, dvije osobe ranjene! Opći kaos kod odmorišta, snimili smo mjesto sukoba, 22. svibnja, 2022., <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/crna-kronika/nakon-derbija-dinama-i-hajduka-doslo-do-velikih-navijackih-nereda-na-a1-kod-zagreba-zatvoren-dio-autoceste-1194545>, pristup 17.01.2023.

Nema nikakve osude incidenta, zahtjeva da se kazne počinitelji sa dodatnom kaznom, zabranom prisustvovanja nogometnim utakmicama na stadionima. Izostala je i analiza sigurnosti i osjećaja nesigurnosti za žene, djecu, što je bilo za očekivati od ovako poznatih glasila. Na kraju krajeva, zar nije zbog tog ružnog događaja trebalo obaviti intervju sa psihologom, pošto je očito da se sa mladim osobama, navijačima, događa nešto loše, opasno za sigurnost drugih, koji nisu pripadnici njihove navijačke skupine.

Sličan, ali mnogo gori primjer dogodio se poslije nogometne utakmice Dinamo-Hajduk, koja se igrala u Zagrebu. Kako su ove utakmice, bilo da se igraju u Splitu ili Zagrebu, redovito događaj visokog sigurnosnog rizika, za osiguranje prilaza stadionu uvijek se angažira velik broj policajaca.

Tako je dana 21.05.2022. više stotina navijača HNK Hajduk, po povratku u Split, u pratnji 16 policajaca koji su osiguravali kolonu vozila navijača, na odmorištu Desinec, u smjeru Splita, krenulo u agresivni napad na policajce. Blokiral su autoput, a kako je policija istaknula na izvanrednoj konferenciji za medije, napadači su, između ostalog, koristili i baklje u neposrednoj blizini benzinske crpke.

Napad je bio agresivan, napadači su na policajce nasrnuli čim su stigli - palicama, bocama, kamenjem, lancima, a kada se nisu smirili na naredbe, policajci su ispucali hice. Prema iznesenim informacijama, ukupno su četiri policijska službenika upotrijebila vatreno oružje. U sukobu je ozlijeđeno ukupno 35 osoba, od čega je 20 policijskih službenika. Jedan policijski službenik teže je ozlijeđen. Četvorica navijača su propucana. Privedena su 43 navijača - jedna osoba je maloljetnik, 11 su mlađi punoljetnici, a ostali su punoljetnici. Ovako su izvijestili novine koje se tiskaju u Zagrebu, Jutarnji list.⁵⁸

Međutim, Slobodna Dalmacija je izvijestila da su policajci bez razloga napali navijače i pucali na njih.⁵⁹ Svakodnevno se izvještavalo o tijeku događanja, s novim informacija, ali uvijek uz napomenu da navijači nisu ušli na stadion Dinama, jer im je bilo zabranjeno unijeti navijačke rekvizite.

Mogla se primijetiti regionalna naklonost pojedinih medija, namjerno iskrivljivanje činjenica, skrivanje istine. Osuđivala se neka druga strana. Opet je izostala osuda divljanja pod krinkom sportskog navijanja, ugrožavanje sigurnosti kako policije, tako i pojedinih navijača koji nisu sudjelovali u napadu na policiju, ali su osjetili na sebi nasilje. Također je bila velika

⁵⁸ Jutarnji list, *Neredi na autocesti*, https://www.jutarnji.hr/tag/Navija%C4%8Dki_neredi, pristup 17.03.2023.

⁵⁹ Usp. Slobodna Dalmacija, *Torcida se potukla s policijom na autocesti kod Zagreba: bilo je pucnjave, dvije osobe ranjene! Opći kaos kod odmorišta, snimili smo mjesto sukoba*, 22. svibnja, 2022., <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/crna-kronika/nakon-derbija-dinama-i-hajduka-doslo-do-velikih-navijackih-nereda-na-a1-kod-zagreba-zatvoren-dio-autoceste-1194545>, pristup 17.01.2023.

ugroza za samu benzinsku crpku zbog većeg broja zapaljenih baklji. Ako se sjetimo da je od strane navijača bila blokirana autocesta, s tim činom ugrozila se sigurnost putnika koji su se vozili tom autocestom.

Po najčitanijim portalima počeli su komentari sa opravdavanjem napada na policiju (Zakon, snage zadužene za osiguranje reda), obranom napadača (pa to su naša djeca), u što su se uključili i pojedini novinari pod pseudonimima, tako da se ne zna o kome se točno radi.

Novinari izvjestitelji, komentatori, oni koji uređuju vijesti za televiziju, svi snose dijelom odgovornost jer ne poštuju etičke smjernice novinarstva o istinitom izvještavanju. Mada se kaže da svaki događaj ima dva lica, kod događaja visokog rizika za sigurnost, kao što su nogometne utakmice, ne bi smjeli gledati na pripadnost regiji ili gradu.

Zaključno, ovakvi događaji stvaraju nesigurnost za nekoliko desetaka tisuća potencijalnih roditelja s djecom koji bi došli na nogometnu utakmicu s užitkom odgledali istu do kraja, bez obzira za koji klub navijali.

Prema navedenim primjerima, vidljivo je da su mediji odigrali svoju ulogu kroz ulijevanja osjećaja nesigurnosti kod čitatelja i slušatelja, bombastičnim naslovima, navođenjima riječi kao što su hitac, vatreno oružje, policija, pretraga, samoubojstvo, oružje, eksplozivne tvari, blokiranje dijela grada, napad na policiju, neredi, čime se kod njih izaziva osjećaj straha i nesigurnosti.

ZAKLJUČAK

Kroz ovaj rad smo se upoznali s vrstama masovnih medija koji kreiraju mišljenje i stavove svojih korisnika. Saznali smo što je to sustav sigurnosti, kako funkcionira i koja mu je svrha. Tehnološki napredak koji se događa zadnja dva desetljeća potaknuo je kvalitativni i kvantitativni razvoj medija i širenja informacija.

Kvaliteta primljenih informacija kod krajnjih korisnika, koje imaju velik utjecaj na donošenje odluka i postupaka, predstavljaju sigurnosni izazov u kontekstu društva dezinformacija, što može dovesti do neželjenog scenarija na demokratske i sigurnosne procese.

Za (nacionalnu) sigurnost i podizanje njenog nivoa na višu razinu, ali i za razvoj medijske kulture ključno je razvijanje medijske i informacijske pismenosti i suradnja sigurnosnog sektora s medijima. Sigurnosni sektor bi bio u povoljnijem položaju kada bi komunicirao s medijima posredstvom osoba zaduženih za odnose s javnošću. Tako bi sigurno posredovali točne i istinite informacije i izbjegli bi nagađanja i spekulacije. Drugim riječima, sustav sigurnosti uz pomoć medija trebao bi se razvijati i štititi svakog pojedinca, zajednicu i cjelokupno društvo. Međutim, najveća odgovornost je na novinarima. Oni su ti koji svojim načinom izvještavanja mogu utjecati na percepciju sigurnosti jer javnost i dalje iskazuje određeno povjerenje u medije, mada u se to povjerenje sve više usmjerava na društvene i nove medije.

LITERATURA:

1. Anić, V. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1994.
2. Beridan, I. *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2008.
3. Bilandžić, M. *Nacionalna sigurnost, prognoziranje ugroza*, Despot, Zagreb, 2019.
4. Doležal, D. *Razumijevanje straha od kriminaliteta*, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol. 45 No. 2, 2009, str. 55-68.
5. Garofalo J. *The Fear of Crime: Causes and Consequences*, The Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. 72, No. 2 1981, str. 839-857.
6. Grčević, M. Instrumental imenica i vrste na -st u suvremenome hrvatskome književnom jeziku *Jezik*, vol. 54, No. 1. 2007.
7. Hebrang, B. *Plaćeni izvori obavijesti i paradoks tzv. društva znanja*, u: *Komunikacija i mediji u krizi* (ur. D.Labaš), Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2011.
8. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. pristup 11. 6. 2022.
9. Jeličić, A., Punda, E. *Snaga riječi, Komunikološka i fundamentalno-teološka studija i komunikacijske vještine u praksi*, Crkva u svijetu, Split, 2022.
10. Jurčić, D. *Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostariensia, vol. 21, 2017.
11. Jurišić, J. *Definiranje masovnih medija – tisak i internet*. u: J. M. Mataušić (ur.) *Komunikacijske znanosti: Znanstvene grane i nazivlje*. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007.
12. Kešetović, Ž. *Masovni mediji-Svet kao globalno selo*, Sociologija- izbor tekstova za radnike OUR-a, Praktikum, Viša škola unutrašnjih poslova Beograd, 1999.
13. Klaić, B. *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1981.
14. Krstić, O. *Etnologija ugrožavanja sistema bezbjednosti*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2007.
15. Matešić, E. *Kratke forme za dugo sjećanje*, Meandarmedia, Zagreb, 2011.
16. Matković, D. *Televizija – igračka našeg stoljeća*, AGM Zagreb, 1995.
17. Miletić, S. *Policijsko pravo*, Policijska akademija, Beograd, 1997.
18. Mučalo. M., *Radio – medij 20. stoljeća*, Uriho, Zagreb 2010.

19. Novak, B. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.
20. Peruško, Z., *Uvod u medije*, u: Uvod u medije, Z. Peruško (ur.), Hrvatsko sociološko društvo, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2001.
21. Peruško, Z., *Uvod u medije*, u: Uvod u medije, Z. Pruško (ur.), Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 2011.
22. Ryan, M.-L. *Mediji i pripovijest*, Hrvatski filmski ljetopis, Zagreb, 2008., br. 56.
23. Stajić, L.J., Gilanović, Č. *Osnovi bezbjednosti*, Policijska akademija Beograd, 1994.
24. Tadić, B. *Bezbjednost i odbrana nesvrstanih zemalja*, Centar oružanih snaga za strategijska istraživanja i studije, Beograd, 1989.
25. Tubbs, I. S. *Komunikacija – principi i konteksti*, Cio, Beograd 2015.
26. Vejnović, D. *Defendologija*, Viša škola unutrašnjih poslova Banja Luka, 2002.

WEB IZVORI:

1. Australian Institute of Criminology 1998. *Annual Report 1997-1998*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
<https://www.aic.gov.au/publications/annualreport/annualreport-4> , pristup 10.06.2022.
2. Baščanska ploča: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6206> ,
3. Britanica, Television transmission and reception,
<https://britannica.com/technology/television-tehnology> , pristup 10.06.2022.
4. Dnevnik.hr, *Neredi u Varaždinu nakon utakmice: 200 pripadnika Torcide sukobilo se s policijom*, <https://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/nogomet/neredi-u-varazdinu-sukobili-se-torcida-i-policija---592494.html>, pristup 10.06.2022.
5. *Europska konvencija o kompjuterskom kriminalitetu*,
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fa401>, pristup 10.06.2022.
6. Hirsch Ballin, E. *Security in an Interconnected World A Strategic Vision for Defence Policy*, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-030-37606-2.pdf>, pristup 10.06.2022.

7. *History of the motion picture*,
https://pracownik.kul.pl/files/38266/public/the_motion_picture.pdf , pristup 10.06.2022.
8. Iz povijesti bežičnih komunikacija, <https://www.ht-muzej.hr/povijest-bezicnih-komunikacija>, pristup 10.06.2022.
9. Jelen, S. *Hacker vs Cracker: Main Differences Explained*,
<https://securitytrails.com/blog/hacker-vs-cracker> , pristup 10.06.2022.
10. Jutarnji list, *Neredi na autocesti*,
https://www.jutarnji.hr/tag/Navija%C4%8Dki_neredi pristup 17.06.2022.
11. Lutkevich, B. *Definicion malware*,
<https://www.techtarget.com/searchsecurity/definition/malware> , pristup 23.02.2023.
12. *Now we know em*, <https://nowweknowem.wordpress.com/2013/09/13/hannibal-goodwin-an-episcopal-priest-invented-celluloid-photographic-film-for-use-in-his-biblical-teachings-and-was-awarded-a-patent-today-in-1898-that-allowed-for-photos-to-be-captured-on-a-flexibl> , pristup 12.11.2022.
13. *Ovo je lista 15 najprodavanijih knjiga svih vremena*:
<https://n1info.ba/lifestyle/ovo-je-lista-15-najprodavanijih-knjiga-svih-vremena> , pristup 01.06.2022.
14. *Povijest CARNet-a*, http://www.carnet.hr/o_carnetu/o_nama/povijest_carneta , pristup 11.06.2022.
15. „Radio“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. pristup 11. 6. 2022.
16. Večernji list, *Detalji pucnjave na Markovu trgu: Iz automatskog oružja pucao je u smjeru trojice policajaca*, 13. Listopada, 2020.
<https://www.vecernji.hr/vijesti/detalji-pucnjave-na-markovu-trgu-iz-automatskog-oruzja-pucao-je-u-smjeru-trojice-policajaca-1438150> , pristup 17.06.2022.

SAŽETAK

„Utjecaj masovnih medija na percepciju sustava sigurnosti“.

Masovni mediji su sredstva masovne komunikacije dostupni širokom krugu korisnika koji utječu i na pojedinca i na događanja u društvu. To su društvene institucije s određenim stegama, pravilima, pravima i politikama. Mediji često služe u svrhu prikriivanja istine, ali i otkrivanja, stvaraju osjećaj pripadnosti, mogu kod korisnika stvoriti osjećaj sudjelovanja, ali i izoliranost. Mediji su često manipulativni, te se javila potreba za stjecanjem medijskih kompetencija, što se odnosi na pojedinca, obitelj, pa i na cijelo društvo, sve korisnike medija. Sigurnost jedne zemlje treba biti takva da se njeni građani osjećaju sigurno, da njene sigurnosne i pravne institucije rade u skladu sa zakonom. Rad tih institucija kao i sigurnost ljudi, imovine i cijele zemlje prate mediji koji kreiraju i distribuiraju informacije. Neizostavni elementi sigurnosti su njegova funkcija, organizacija i stanje, koji u međusobnoj povezanosti čine sustav sigurnosti, a društveni izvori ugrožavanja sigurnosti su razni oblici društvenih proturječnosti. Masovne komunikacije dostupne su širokom krugu korisnika te utječu i na pojedinca i na događanja u društvu. Utjecaj medija osobito masovnih medija je izuzetno velik i moćan kako na pojedinca tako i na cijelo društvo, posebice glede pitanja i osjećaja sigurnosti. U ovom radu smo pokušali prikazati taj odnos.

Ključne riječi: masovni mediji, digitalni mediji, Internet, sigurnost, kriminalitet

SUMMARY

„The influence of mass media on the perception of the security system“.

Mass media are means of mass communication available to a wide range of users that influence both individuals and events in society. These are social institutions with certain constraints, rules, rights and policies. The media often serve the purpose of concealing the truth, but also of revealing it, they create a sense of belonging, they can create a sense of participation in users, but also isolation. The media are often manipulative, and there is a need to acquire media competencies, which applies to the individual, the family, and even the entire society, all media users. The security of a country should be such that its citizens feel safe, that its security and legal institutions work in accordance with the law. The work of these institutions, as well as the safety of people, property and the entire country, is monitored by the media that create and distribute information. Indispensable elements of security are its function, organization and condition, which in their inter relationship make up the security system, and the social sources of threats to security are various forms of social contradictions. Mass communications are available to a wide range of users and affect both individuals and events in society. The influence of the media, especially the mass media, is extremely large and powerful both on the individual and on the entire society, especially regarding issues and feelings of security. In this paper, we tried to show that relationship.

Keywords: mass media, digital media, Internet, security, criminality

ŽIVOTOPIS

Osobni podatci:

Ime i prezime: Stipe Jukić

Datum rođenja: 17.09.1982

Mjesto rođenja: Mostar, BiH

Adresa: Ulica Petra Kružića 14, 88240 Posušje, BiH

Mobitel: 095 8611717

E-mail: stip.jukic@gmail.com

Obrazovanje:

Osnovnu školu završio u Posušju, te 1997. godine upisao Srednju ekonomsku školu u Posušju, gdje je završio prve dvije godine srednje škole, a zatim 1999 godine, upisao 3. razred četverogodišnje Srednje policijske škole u Zagrebu, koju je završio 2001 godine i stekao zanimanje policajac.

2006.-2010. godine, studirao je na Univerzitetu „Sinergija“ Bijeljina, te s ECTS 180 stekao zanimanje diplomirani kriminalist.

Radno iskustvo:

Od **01.08.2001** godine, zaposlen kao policijski službenik u Ministarstvu unutarnjih poslova Zapadnohercegovačke županije na poslovima kao policajac i to na sljedećim radnim mjestima:

- 2001.-2006. - policajac, PU Posušje.

- 2006.-2009. - prometni policajac, Postrojba za sigurnost cestovnog prometa MUP-a Zapadnohercegovačke županije, Ljubuški.

Od 2010. godine radi na rukovodnim policijskim poslovima i to:

- 2009.-2010. - mlađi inspektor, na radnom mjestu - voditelj smjene PU Posušje.

- 2010.-2015. - mlađi inspektor, na radnom mjestu - voditelj smjene Operativno-komunikacijskog centra, MUP-a Zapadnohercegovačke županije, Ljubuški.

- 2015.-2017. - mlađi inspektor, na radnom mjestu - voditelj smjene PU Š. Brijeg.

- od 2017.- - policijski inspektor, na radnom mjestu - voditelj smjene Operativno-komunikacijskog centra, MUP-a Zapadnohercegovačke županije, Ljubuški.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Stipe Jukić**, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom „**Utjecaj masovnih medija na percepciju sustava sigurnosti**“ rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, 5.4.2023. godine

Potpis studenta:

